

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS KATEDRA

VAIDA JASIULYTĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO PROBLEMINIŲ SITUACIJŲ
VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Algimantas Bakas

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
1. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESAS.....	6
1.1. Europos Sąjungos teisės aktai reglamentuojantys poveikio aplinkai vertinimo procesą	7
1.2. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas	8
1.3. Poveikio aplinkai vertinimo procesas.....	10
1.4. Faktoriai įtakojantys poveikio aplinkai vertinimo procesą.....	16
2. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO TEISMINĖS PROBLEMINĖS SITUACIJOS.....	20
2.1. Tyrimo metodika	20
2.2. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimų apžvalga	21
2.3. Tyrimo rezultatai	33
2.4. Planuojama ūkinė veikla ir ginčijami dokumentai Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimuose.....	36
2.5. Poveikio aplinkai vertinimo proceso vertinimas remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimais.....	37
2.6. Poveikio aplinkai vertinimo procesas ir aplinkos apsaugos teisės aktai	43
IŠVADOS.....	45
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	47
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	48
SANTRAUKA	51
SUMMARY	52

IVADAS

Poveikio aplinkai vertinimas (PAV) – įrankis, pasitelkiamas vertinant planuojamą ūkinę veiklą, galinčią turėti reikšmingą poveikį aplinkai, ir siekiantis užtikrinti darnų vystymąsi. Besirengiantiems pradėti vykdyti ūkinę veiklą dažnai tenka susidurti su PAV proceso vykdymu.

Poveikio aplinkai vertinimo procedūra pirmą kartą įteisinta XX a. antrojoje pusėje Jungtinėse Amerikos valstijose [18]. Proceso įsigaliojimą Europoje paspartino 1985 m. priimta direktyva dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (85/337/EEB). Nors Lietuvoje pirmasis poveikio aplinkai vertinimo įstatymas priimtas 1996 m., bet jo procedūrų vykdymas įsibėgėjo tik 2000 m., kai buvo priimtas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai įstatymo pakeitimas.

Praėjus daugiau nei penkiolikai metų nuo pirmojo poveikio aplinkai vertinimo įstatymo Lietuvoje įsigaliojimo buvo atlikta nemažai pakeitimų ne tik tobulinant teisės aktus, bet ir patį procesą. Tačiau įvairiausių probleminių poveikio aplinkai vertinimo situacijų skaičius tebedidėja. Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme iki 2011 m. liepos 1 d. išnagrinėtos 22 bylos susijusios su PAV procesu. Įstatymu įteisinus galimybę savivaldybėms, iki poveikio aplinkai vertinimo programos patvirtinimo, nepritarti planuojamai ūkinei veiklai probleminių situacijų skaičiaus augimas paspartėjo. Daugiausia neigiamų sprendimų priimta planuojamoms ūkinėms veikloms, kurios susijusios su gamtinių išteklių gavyba.

Tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje PAV procesas ar atskiros jo procedūros gana dažnai yra tyrinėjami moksliniuose darbuose [18; 29; 30; 31]. Anglijoje buvo bandyta tirti poveikio aplinkai vertinimo direktyvos taikymą teismų praktikoje [13], tačiau darbo išvados gana abstrakčios. 2006 m. I. Polonen savo darbe rašo apie Suomijos vyriausiojo administracinio teismo sprendimus PAV proceso bylose. Jis nurodo, kad gavus leidimą vykdyti planuojamą ūkinę veiklą pastarasis nebuvo panaikinamas net teismui įrodžius esminius ataskaitos trūkumus ar netikslumus [21].

Šio darbo tema Lietuvoje yra nepakankamai iširta, trūksta konkrečių sprendimų kaip sumažinti probleminių situacijų skaičių poveikio aplinkai vertinimo procese. Norint ateityje sumažinti jų skaičių yra būtina nuodugniai išnagrinėti galiojančius teisės aktus, probleminius atvejus ir parengti rekomendacijas, kurių įgyvendinimas duos teigiamus rezultatus.

Darbo tyrimo objektas yra poveikio aplinkai vertinimo proceso probleminės situacijos. Probleminėmis situacijomis buvo pasirinkti su PAV procesu susiję atvejai nagrinėti Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme iki 2011 m. liepos 1 d., kadangi jo sprendimai ir nutartys yra galutiniai ir neskundžiami.

Darbo tikslas yra išanalizuoti problemines poveikio aplinkai vertinimo proceso situacijas. Šiam tikslui pasiekti išskirti **uždaviniai**:

1. apžvelgti teisės aktus reglamentuojančius PAV procesą;
2. nustatyti poveikio aplinkai vertinimo įstatyminės bazės kaitą Lietuvoje;
3. išanalizuoti PAV proceso trūkumus;
4. nustatyti ir išanalizuoti poveikio aplinkai vertinimo proceso problemines situacijas keliančius veiksnius Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose bylose.

Hipotezė – poveikio aplinkai vertinimo proceso teismo nagrinėjimo atvejai sudaro prielaidas PAV metodiniam tobulinimui.

Tyrimo metu naudojami tokie tyrimo metodai: dokumentų, mokslinės literatūros analizė, situacijos analizė, lyginamoji bei sisteminė analizė.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AB – akcinė bendrovė;

d. – diena;

d. d. – darbo diena;

ES – Europos Sąjunga;

ETT – Europos Teisingumo Teismas;

GIN – gamtos išteklių naudojimas;

LR – Lietuvos respublika;

LVAT – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas;

KRAAD – Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas;

kt. – kiti;

m – metrai;

m. – metai;

Nr. – numeris;

pav. – paveikslas;

PAV – poveikio aplinkai vertinimas;

PŪV – planuojama ūkinė veikla;

PŪV PAV – planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas;

RAAD – regiono aplinkos apsaugos departamentas;

raj. – rajonas;

ŠRAAD – Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas;

SPAV – strateginis pasekmių aplinkai vertinimas;

ŠRAAD – Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas;
VAATC – Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo centras;
VRAAD – Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas;
TIPK – taršos integruota prevencija ir kontrolė;
t. y. – tai yra;
žr. – žiūrėti.

1. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESAS

Poveikio aplinkai vertinimo procesas pirmą kartą buvo įteisintas 1969 m. Jungtinėse Amerikos valstijose nacionaliniu aplinkos apsaugos įstatymu [31]. Lietuvoje pirmasis poveikio aplinkai vertimo įstatymas „Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas“ priimtas 1996 m. [1]. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą poveikio aplinkai vertinimas skirstomas į dvi sritis: projektų poveikio aplinkai vertinimą bei planų ir programų poveikio aplinkai vertinimą [22]. Lietuvoje šios sritys įvardijamos kaip poveikio aplinkai vertinimas ir strateginis pasekmių aplinkai vertinimas.

Poveikio aplinkai vertinimas (toliau – poveikio aplinkai vertinimas arba PAV) apibrėžiamas, kaip projektų, planų ir programų reikšmingas poveikis aplinkai, o poveikio aplinkai vertinimo procesas – planuojamos ūkinės veiklos galimo poveikio aplinkai nustatymas, apibūdinimas ir įvertinimas [4]. Poveikio aplinkai vertinimas – įrankis užtikrinantis darnų vystymąsi pasitelkdamas galimus reikšmingus poveikius kylančius dėl didesnio masto veiklos (politikos, planų, programų ar projektų) [14]. PAV proceso metu nagrinėjamas ne tik poveikis gamtinei, bet ir antropogenizuotai aplinkai, įtraukiant žmonių sveikatą, socialinę, kultūrinę bei ekonominę gerovę [23]. Pagrindiniai PAV tikslai:

- a) nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai; dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei; materialinėms vertybėms ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms bei šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai;
- b) sumažinti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį visuomenės sveikatai ir kitiems aplinkos komponentams ar šio poveikio išvengti;
- c) nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje [4].

Poveikio aplinkai vertinimo procedūra privaloma rengiant planus ir programas žemės ūkio, miškininkystės, vandentvarkos, telekomunikacijų, turizmo ir žemėnaudos srityse, planuojant veiklą Europos Sąjungos apibrėžtose laukinės faunos buveinių teritorijose [30].

Strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – strateginis pasekmių aplinkai vertinimas arba SPAV) apibrėžiamas, kaip tam tikrų planų ir programų įgyvendinimo galimų pasekmių aplinkai nustatymo, apibūdinimo ir vertinimo procesas, per kurį rengiami strateginio pasekmių aplinkai dokumentai, konsultuojama, atsižvelgiama į vertinimo ir konsultacijų

rezultatus prieš priimant ir (arba) tvirtinant planą ar programą, teikiama informacija, susijusi su sprendimu dėl plano ar programos priėmimo ir (arba) tvirtinimo [24]. Pagrindiniai SPAV tikslai:

- a) Nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimas reikšmingas planų ir programų įgyvendinimo pasekmes aplinkai;
- b) Užtikrinti, kad bus konsultuojamasi su tam tikromis valstybės ir savivaldybių institucijomis, visuomene, atsižvelgiama į šių konsultacijų ir kitų viešumą užtikrinančių procedūrų rezultatus;
- c) Užtikrinti, kad planų ir programų rengimo organizatoriai turės išsamią ir patikimą informaciją apie galimas reikšmingas planų ir programų įgyvendinimo pasekmes aplinkai ir atsižvelgs į ją [24].

Strateginiame pasekmių aplinkai vertinime yra išskirtos trys pagrindinės planų ir programų rūšys: politikos formavimo planai ir programos; ūkinės veiklos projektus numatantys planai ir programos bei konkrečių teritorijų naudojimo principus nustatantys planai ir programos [30].

Taigi, poveikio aplinkai vertinimas Lietuvoje apibrėžiamas dvejais apibūdinimais. Tiek strateginis pasekmių aplinkai vertinimas, tiek poveikio aplinkai vertinimas iš esmės vykdomi pagal tą pačią schemą, turinčią panašias vertinimo procedūras. Darbe bus nagrinėjamas būtent planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesas.

1.1. Europos Sąjungos teisės aktai reglamentuojantys poveikio aplinkai vertinimo procesą

Poveikio aplinkai vertinimas yra vienas iš pagrindinių instrumentų Europos Sąjungoje. Jis buvo pritaikytas informacijai apie plėtros įtakotus poveikius gauti [21]. 1985 m. priimta ES tarybos direktyva dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo buvo svarbus žingsnis įteisinant PAV procesą. Ši direktyva įpareigojo valstybes nares per trejus metus, iki 1988 m. liepos 3 d., perkelti į savo teisinę bazę direktyvos reikalavimus.

Direktyva konkrečiai neapibrėžė poveikio aplinkai vertinimo, kaip proceso, reikalavimų, buvo prašoma pateikti minimalią informaciją apie planuojamą ūkinę veiklą. Planuojama ūkinė veikla apibūdinama, kaip „projektas“ ir išskiriami tik: a) statybos darbai bei kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimas; b) kitokie įsikišimai į natūralią aplinką ir gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą [10].

Tačiau, PAV esmė, kad yra privaloma įvertinti reikšmingą poveikį aplinkai ir gavus sprendimą apie veiklos leistinumą, pradėti veiklos įgyvendinimą išliko. Pažymėtinas ir veiklos

daromas „tiesioginis ir netiesioginis poveikis“, kuriuo buvo prašoma numatyti ir tuo pačiu išvengti neigiamo poveikio aplinkai, taip poveikio aplinkai procese įteisinant atsargumo principą. Direktyvoje pakankamas dėmesys skiriamas tarpvalstybiniam poveikiui, suintensyvėjus objektų statybai prie valstybių sienų tai buvo neišvengiama. Pirmajame priede nurodytoms ūkinėms veikloms PAV – privalomas, o antrajame – privalomas, tik tada, kai valstybės taip nusprendžia [10].

Siekiant sumažinti direktyvos trūkumus ir atsižvelgiant į tai, kad 1991 m. buvo pasirašyta tarptautinė Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espoo konvencija) [7], 1997 m. 85/337/EEB direktyva pakeista ir papildyta [10]. 97/11/EB direktyva papildyta pagrindiniais PAV uždaviniais ir reikalavimais procedūroms.

Atsižvelgiant į tai, kad 1998 m. buvo pasirašyta tarptautinė Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija) [8], 2003 m. priimta 2003/35/EB direktyva [11]. Direktyvos pakeitimai daugiausiai susiję su visuomenės dalyvavimu poveikio aplinkai vertinimo procedūrose.

2011 m. gruodžio 13 d. priimta direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo [12]. Direktyvoje numatyta galimybė valstybėms derinti PAV ir 2008 m. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/1/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės reikalavimus.

Europos Sąjungos direktyvos, kurios reglamentuoja poveikio aplinkai vertinimo procesą, yra nuolat tobulinamos. Paskutiniai direktyvos pakeitimai daugiausia susiję su kitų aplinkos apsaugos teisės aktų įtraukimu į poveikio aplinkai vertinimo procesą.

1.2. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas

Poveikio aplinkai vertinimo procedūrų pradžią Lietuvoje galima susieti su buvusia Sovietų Sąjunga ir projektinės dokumentacijos derinimu, susijusių su statybomis, melioracija ir bet kokia kita veikla galinčia turėti bet kokį poveikį gamtos ištekliams ir kraštovaizdžiui. Tokiu būdu buvo stengiamasi ne tik išvengti neigiamo poveikio aplinkai, bet ir numatyti priemonės galimam poveikiui išvengti [22].

Pirmąjį poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojantį įstatymą Lietuvos Respublikos Seimas priėmė 1996 m., vėliau 2000 m., 2005 m. ir 2011 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naujas 1996 m. galiojusio įstatymo redakcijas. Nuo 1996 m. iki 2008 m. buvo priimta daugiau kaip 50 įvairiausių teisės aktų ir nutarimų susijusių su poveikio aplinkai vertinimu, o iki

2009 m. jų skaičius padaugėjo dar 10. [18; 19]. Taigi, PAV yra įtakojamas ne tik pagrindinio ir jį reguliuojančio Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo, bet ir kitų teisės aktų. Šiame darbe bus apžvelgiama tik į Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo filogenezę ir įstatymo pakeitimai bei papildymai.

1996 m. rugpjūčio 15 d. priimtas planuojamos ūkinės veiklos įstatymas, apibrėžęs planuojamos ūkinės veiklos galimą poveikį aplinkai. Tuo metu galiojančiame įstatyme vietoje ekologinės ekspertizės buvo numatyta valstybinė ekspertizė. PAV turėjo būti atliekamas dviem etapais:

- a) pirminis poveikio aplinkai vertinimas, kai rengiami teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai ir projektiniai pasiūlymai;
- b) išsamus poveikio aplinkai vertinimas, kai yra rengiami techniniai projektai [1].

Pirmojoje PAV įstatymo redakcijoje, procedūros aprašytos aiškiai, išsamiai ir tiksliai, tačiau sunkumų kėlė nereglamentuoti planuojamos ūkinės veiklos ir objektai, kuriems turėjo būti atliktas pirminis poveikio aplinkai vertinimas. Be to valstybinės ekspertizės dubliavosi su prieš tai atliktomis poveikio aplinkai vertinimo procedūromis [22].

Kiti šio įstatymo pakeitimai, išskyrus paskutinįjį, buvo daromi atsižvelgiant į ES direktyvų ir tarptautinių konvencijų pakeitimus, atsižvelgiant į 1997 m. priimtos 97/11/EB ir pakeistos 85/337/EEB direktyvos nuostatas. 2000 m. balandžio 18 d. buvo priimta nauja planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai įstatymo redakcija, kurioje buvo patobulintos PAV procedūros. Šioje įstatymo redakcijoje atsiranda 2 priedai, kurie numato PŪV pobūdžio, masto, ar numatomos vietos ypatumus, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai. Įstatymas numato, kad PAV atliekamas, kai ūkinė veikla įrašyta į planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą arba kai atrankos metu nustatoma, kad planuojamai ūkinei veiklai poveikio aplinkai vertinimas yra privalomas. Kartu su šio įstatymo priėmimu Lietuvoje įsibėgėjo PAV procedūrų taikymas [2].

Į 2005 m. birželio 21 d. priimtą įstatymą buvo įkeltos direktyvos 2003/35/EB nuostatos. Įstatyme atlikta palyginus nemažai ne esminių korekcijų, kuriose daugiausia numatyti neesminiai PAV procedūrų pakeitimai. Tačiau yra ir ryškių pakeitimų, vienu iš tokių yra naujų sąvokų „suinteresuota visuomenė“ ir „reikšmingas poveikis“ atsiradimas. Taigi, suinteresuota visuomenė apibūdinama, kaip visuomenė, kuriai planuojama ūkinė veikla darys ar gali daryti poveikį arba kuri yra suinteresuota planuota ūkine veikla. Remiantis apibrėžimu nevyriausybinės organizacijos, dalyvaujančios sprendžiant aplinkos apsaugos problemas bei veikiančios pagal LR įstatymus, laikomos suinteresuota visuomene. Į 2005 m. įstatymą įtrauktas punktas, kuriame numatyta, kad jei PŪV įgyvendinimas gali daryti poveikį Europos ekologinio tinklo „Natura

2000“ teritorijoms, o institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka nustato, kad šis poveikis gali būti reikšmingas, tuomet taip pat būtina atlikti PAV. Šioje įstatymo redakcijoje įteisinamas dar vienas visai naujas punktas, kuriuo aiškinama, kad jei iki programos patvirtinimo savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, taryba priima neigiamą motyvuotą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių, atsakinga institucija, gavusi savivaldybės tarybos sprendimą, privalo apie tai raštu informuoti planuojamos ūkinės veiklos organizatorių (užsakovą), kad poveikio aplinkai vertinimo procedūros negali būti tęsiamos tol, kol galioja savivaldybės tarybos priimtas sprendimas, išskyrus atvejus, kai planuojama ūkinė veikla yra valstybinės reikšmės ir jos įgyvendinimas yra numatytas valstybės strateginiuose planuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimais [3].

2011 m. birželio 9 d. Valstybės žiniose paskelbta PŪV PAV įstatymo papildomi pakeitimai. Atsakinga institucija pagal užsakovo motyvuotą prašymą gali pratęsti atrankos išvadą 3 metams, o sprendimą – 5 metams. Pakeitimu pakoreguotas ir 2 įstatymo priedas. Numatoma kuomet atranka nebe privalo būti vykdoma bei sukonkretinamos veiklos, kurioms privaloma atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo [4].

Lietuvoje planuojamos ūkinės veiklos poveikio vertinimo įstatymas keitėsi tris kartus:

- LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 82-1965; 1997, Nr. 65-1553, Nr. 96-2428) (negaliojantis) [1];
- LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2000, Nr. 39-1092) (pakeistas) [2];
- LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2005, Nr.84-3105; 2011, Nr. 77-3820) [3].

Visi atlikti įstatymo pakeitimai ir papildymai rodo, kad bandoma užkirsti kelią neigiamam planuojamos ūkinės veiklos poveikiui tobulinant įstatymą, koreguojant procedūras ir atsižvelgiant į nusistovėjusią praktiką.

1.3. Poveikio aplinkai vertinimo procesas

PAV procesą Lietuvoje reglamentuoja planuojamos ūkinės veiklos poveikio vertinimo įstatymas. Šį procesą sudaro:

- a) atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo, poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyvių informavimas bei pranešimas visuomenei apie priimtą atrankos išvadą;
- b) planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo programos (toliau – programa) rengimas, pranešimas visuomenei apie parengtą programą, derinimas ir tvirtinimas;
- c) planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos (toliau – ataskaita) rengimas, derinimas ir viešas visuomenės supažindinimas;
- d) sprendimo priėmimas ir poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyvių informavimas apie priimtą sprendimą [4].

Planuojama ūkinė veikla apibrėžiama kaip numatoma vykdyti ūkinė veikla, kuri apima statinių statybą, jau pastatytų statinių rekonstrukciją, produktų gamybą, gamybos procesą ir technologinės įrangos įdiegimą, modernizavimą ar keitimą, gamybos būdo, produkcijos kiekio (masto) ar rūšies pakeitimą, žemės gelmių išteklių gavybą ir kitų gamtos išteklių naudojimą, taip pat žemėtvarkos, miškotvarkos, vandentvarkos projektuose numatomą ūkinę veiklą ir kitą ūkinę veiklą, galinčią daryti poveikį aplinkai. Pažymėtina, kad poveikio aplinkai vertinimas turi būti atliekamas, kai:

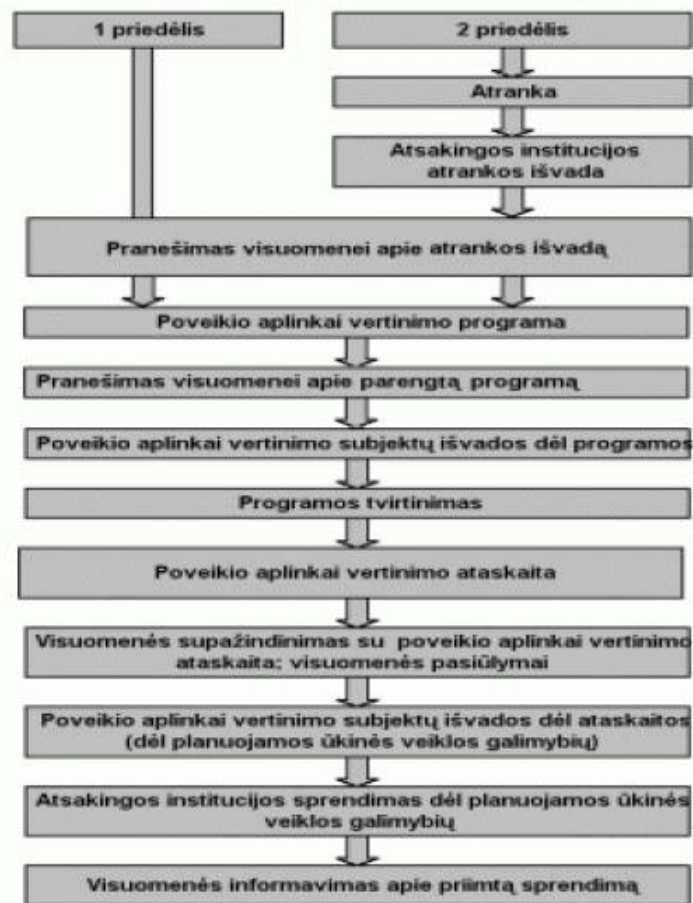
- a) planuojama ūkinė veikla įrašyta į PŪV, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą (1 priedas);
- b) atrankos metu nustatoma, kad planuojamai ūkinei veiklai yra privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą;
- c) planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimas gali daryti poveikį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms ir institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka nustato, kad šis poveikis gali būti reikšmingas [4].

Poveikio aplinkai vertinimas taip pat gali būti atliekamas, jeigu proceso dalyvis to pareikalauja, o atsakinga institucija, atsižvelgdama į planuojamos ūkinės veiklos pobūdį, mastą ar vietos ypatumus, nusprendžia, kad būtų atlikta atranka veiklai, kuri neįrašyta į 1 ar 2 įstatymo priedą. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme išskiriami 6 proceso dalyviai:

- 1) atsakinga institucija – Vyriausybės įgaliota institucija;

- 2) planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjektai: valstybės institucijos, atsakingos už sveikatos apsaugą, priešgaisrinę apsaugą, kultūros vertybių apsaugą, ir savivaldybių institucijos;
- 3) planuojamos ūkinės veiklos organizatorius (užsakovas);
- 4) poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas;
- 5) visuomenė;
- 6) kai atliekamas tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimas – Vyriausybės įgaliota institucija, koordinuojanti tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo procesą [4].

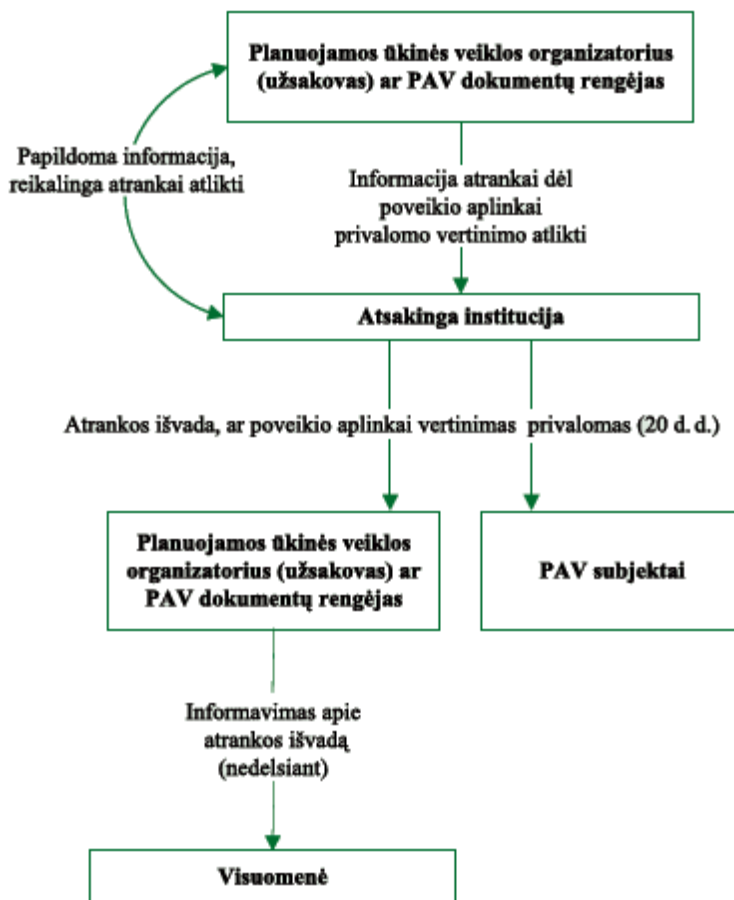
Poveikio aplinkai vertinimo proceso metu yra nagrinėjamas tik reikšmingas poveikis aplinkai [23], todėl yra svarbu pirmiausia surinkti informaciją apie planuojamą ūkinę veiklą. Atsižvelgiant į surinktą informaciją toliau vykdomos PAV procedūros (žr. 1 pav.).

1 pav. PAV įstatymo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūros [27]

Jeigu veikla patenka į 2 įstatymo priedą, tuomet atsakinga institucija išanalizuoja surinktą informaciją ir nusprendžia ar ji darys reikšmingą poveikį aplinkai ir ar bus reikalingos tolimesnės PAV procedūros. Apie priimtą sprendimą turi būti informuojama visuomenė, kuri turi

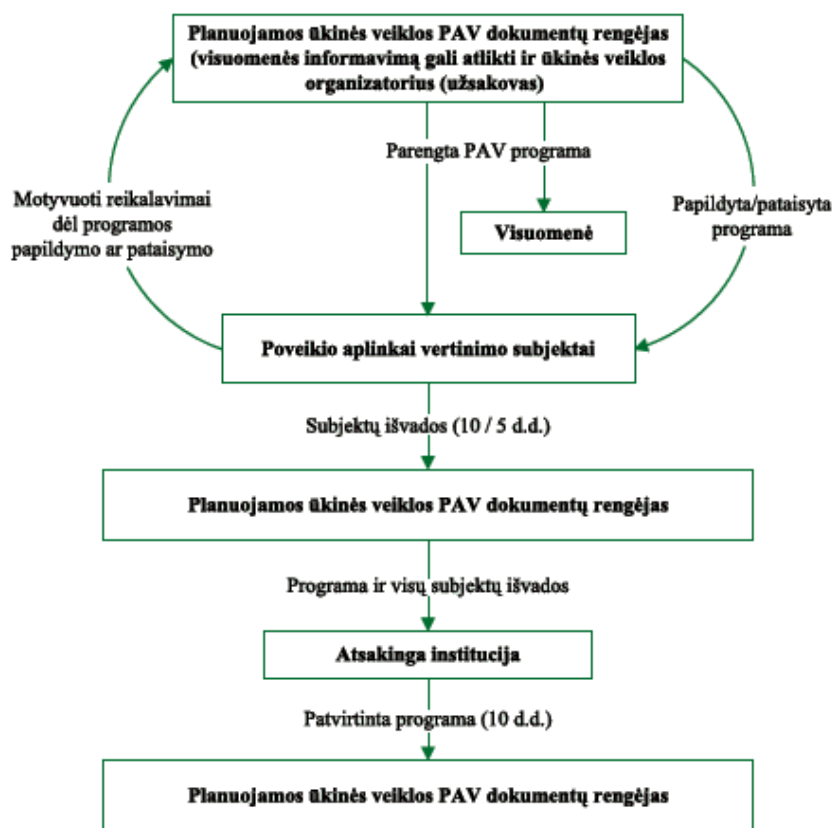
galimybę išreikšti savo motyvuotą nuomonę planuojamos ūkinės veiklos atžvilgiu. Į visuomenės nuomonę turi būti atsižvelgta priimant galutinį sprendimą apie reikšmingą poveikį aplinkai ir tolimesnes PAV procedūras (žr. 2 pav.) [4].

2 pav. Planuojamos ūkinės veiklos atrankos procedūros [23]

Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos rengimas pradedamas apimties nustatymo procedūra, kurios tikslas nustatyti klausimus, kurie bus nagrinėjami planuojamos ūkinės veiklos poveikio ataskaitoje, tai yra nustatyti visus reikšmingus poveikius ir išskirti tuos, kurie yra svarbiausi. Apimties nustatymo etape turi būti išnagrinėtos alternatyvos, nustatyti tiesioginis ir netiesioginis poveikiai ir jų sumažinimo priemonės, taip pat apibrėžtas ataskaitos turinys ir apimtis, numatyti, kokie metodai bus taikomi daromam poveikiui prognozuoti. Šiame etape užsakovas (ar PAV dokumentų rengėjas) turi parengti PAV programą ir apie tai informuoti visuomenę. PAV subjektai, savo kompetencijos ribose, gali paprašyti programą papildyti ar pataisyti (žr. 3 pav.). Subjektų patvirtinta programa pateikiama atsakingai institucijai, kuri pateikia galutines išvadas [19]. Jei iki programos patvirtinimo savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, taryba priima neigiamą motyvuotą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių, poveikio aplinkai vertinimo procedūros negali būti tęsiamos tol, kol galioja toks sprendimas, išskyrus atvejus, kai planuojama ūkinė veikla yra valstybinės reikšmės ir jos

įgyvendinimas numatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintuose strateginiuose planuose.

3 pav. Planuojamos ūkinės veiklos programos nagrinėjimo ir tvirtinimo procedūros [23]

Poveikio aplinkai vertinimo įstatyme yra reglamentuojamas privalomas programos turinys. Joje turi būti pateikta:

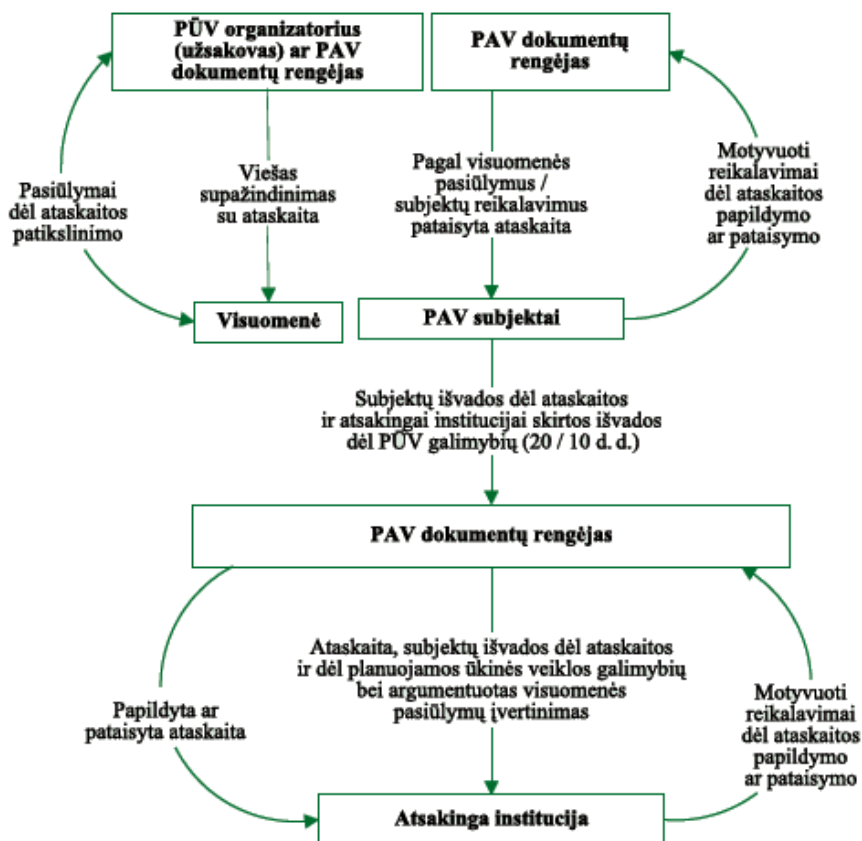
- trumpas pagrindinių poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjo svarstytų alternatyvų aprašymas;
- trumpas techninių charakteristikų, technologinio proceso ir numatomų naudoti medžiagų, gamtinių išteklių reikmių ir žemės naudojimo (statybos ir eksploatavimo etapais) aprašymas;
- trumpas teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aprašymas;
- informacija apie tai, kokie aplinkos komponentai ir koks poveikis bus nagrinėjamas atliekant vertinimą;
- informacija apie tai, kokiais aspektais bus vertinamas planuojamos ūkinės veiklos poveikis visuomenės sveikatai;
- informacija apie poveikio aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodus, kuriuos numatoma naudoti atliekant vertinimą, bei numatytos priemonės neigiamam poveikiui aplinkai išvengti, sumažinti ar kompensuoti;

- informacija apie tai, ar planuojama ūkinė veikla gali turėti reikšmingą neigiamą poveikį kitos valstybės aplinkai;
- kita svarbi informacija [23].

Atsakingos institucijos ir visuomenės nuomonės šiame etape užtikrina ataskaitos kokybę ir informacijos apie galimą poveikį pakankamumą. Kitas PAV proceso etapas yra pagal patvirtintą programą parengti ataskaitą, kurios derinimo procedūra yra analogiška programos derinimo procedūrai (žr. 4 pav.). Ataskaitoje turi būti išsamiai išnagrinėti visi programoje numatyti klausimai ir pateikta ši informacija:

- susidarysiančių teršalų aprašymas;
- atliekų susidarymo, jų tvarkymo aprašymas;
- aplinkos komponentų, kuriuos planuojama ūkinė veikla gali paveikti, aprašymas; galimo tiesioginio ir netiesioginio planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui, biologinei įvairovei, socialinei ekonominei aplinkai ir materialinėms vertybėms, nekilnojamosioms kultūros vertybėms ir šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai apibūdinimas ir įvertinimas;
- priemonių, numatytų neigiamam poveikiui aplinkai išvengti, sumažinti, kompensuoti ar jo padariniams likviduoti, aprašymas;
- poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjo išnagrinėtų alternatyvų analizė nurodant jų pasirinkimo priežastis, atsižvelgus į geriausius prieinamus gamybos būdus ir galimą poveikį aplinkai;
- informacija apie techninio ar praktinio pobūdžio problemas, kurios poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjui kilo atliekant poveikio aplinkai vertinimą;
- informacija apie galimas ekstremaliąsias situacijas, priemones joms išvengti ar sušvelninti ir padariniams likviduoti;
- vykdytos aplinkos stebėsenos duomenų analizė;
- numatomos aplinkos stebėsenos metmenys;
- informacija apie galimą reikšmingą neigiamą poveikį kitos Europos Sąjungos valstybės narės ir (ar) užsienio valstybės aplinkai;
- visos ataskaitoje nagrinėjamos informacijos santrauka [4].

Poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas organizuoja visuomenės supažindinimą su ataskaita, kurio metu galima pateikti motyvuotus pasiūlymus ataskaitos korekcijai. Pakoreguota ataskaita teikiama subjektams pastabų pateikimui. Gavus subjektų išvadas ir įvertinus argumentuotus visuomenės pasiūlymus, pakoreguota PAV ataskaita teikiama atsakingai institucijai galutiniam derinimui, kurio metu yra priimamas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumo [23].

4 pav. Planuojamos ūkinės veiklos ataskaitos rengimo ir nagrinėjimo procedūra [23]

Kiekvieno PAV procedūros etapo trukmė skiriasi, todėl bendras vertinimo procedūros laikotarpis gali priklausyti nuo kelių faktorių: dokumentų parengimo laiko ir jų kokybės; nuo subjektų vertinimo rezultatų; nuo planuojamos ūkinės veiklos sudėtingumo ir masto. Vertinimo procedūros laikotarpį gali pratęsti savivaldybės tarybos neigiamas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių.

1.4. Faktoriai įtakojantys poveikio aplinkai vertinimo procesą

Poveikio aplinkai vertinimo procedūros yra panašios ir naudojamas daugiau kaip 100 pasaulio valstybių [17]. PAV proceso kokybiškumo diskusija yra keliami nuolat, nes poveikio

aplinkai vertinimas yra svarbus priimant su aplinka susijusius nutarimus. Proceso kokybė dažniausiai vertinama išskiriamais trūkumais ir pranašumais. Tyrimus atlikę mokslininkai PAV proceso trūkumus ir pranašumus savo darbuose įvardija, kaip efektyvumą (*angl. effectiveness*).

Poveikio aplinkai vertinimo vadinamąjį efektingumą lemia pirminės informacijos kokybė. Europos Sąjungoje PAV dokumentų kokybė dažniausiai priklauso nuo nacionalinės teisės ir praktikos [21].

Dauguma lietuvių mokslininkų remiasi kitose šalyse atliktų tyrimų išvadomis, vertinančiomis PAV sistemos efektyvumą. Galima išskirti keletą grupių tokio pobūdžio darbų:

- a) PAV sistemos įtaka sprendimų priėmimui;
- b) PAV ataskaitos kokybė;
- c) Specifinių PAV ataskaitų vertinimas [27].

Praėjusio šimtmečio septintajame dešimtmetyje buvo atlikti pirmieji poveikio aplinkai vertinimo kokybiškumo tyrimai. Jie atskleidė, kad vertinant galimą neigiamą poveikį aplinkai nebuvo atsižvelgiama į mokslininkų rekomendacijas ir poveikio aplinkai vertinimas yra daugiau teorinis nei praktinis [31]. Vėliau atliktų tyrimų PAV kokybiškumo vertinimo išvados buvo panašios.

1996 m. daugiau nei dešimtyje Europos ir Šiaurės Amerikos valstybių buvo atliktas tarptautinis poveikio aplinkai vertinimo efektyvumą nustatantis tyrimas. Tyrimo tikslas buvo poveikio aplinkai vertinimo proceso pranašumus ir trūkumus. Minėto tyrimo metu vienu didžiausiu privalumu išskirtas proceso teisinis reglamentavimas, o trūkumai buvo nustatyti atrankos procedūros atlikime, potencialių poveikių vertinime bei monitoringo priemonių aprašyme [33].

Poveikio aplinkai vertinimo proceso kokybė nagrinėjama daugelio autorių, todėl galima išskirti dar keletą aspektų, kurie ją įtakoja:

- a) PAV teisiniai reikalavimai;
- b) Užsakovo/dokumentų rengėjo ir kompetentingos institucijos patirtis;
- c) PAV atlikimo kainos ir kokybės santykis;
- d) Planuojamos ūkinės veiklos pobūdis ir mastas [14];
- e) Nepakankamas subjektų dalyvavimas procese;
- f) Nepakankamas ataskaitų tikrinimas;
- g) Silpnas poveikio sumažinimo priemonių ir monitoringo įgyvendinimas [26];
- h) Politinės jėgos [19];
- i) Poveikis priimant sprendimus [16].

Lyginant su studijomis atliktomis iki 2005 m. C. Harmer, vis dar išskyrė nemažai tobulintinų PAV proceso trūkumų: a) neaktyvus visuomenės dalyvavimas procese; b) kompleksinių poveikių vertinimo stoka; c) dėmesio stoka procedūrose numatytiems monitoringui ir kontrolei; d) blogai parinktos alternatyvos ar visai į jas neatsižvelgiama; e) pernelyg mažas poveikis priimant sprendimus; f) netinkamai išskirti galimi poveikiai [31].

Kolumbijoje atliktas PAV proceso kokybės tyrimas parodė, kad vien todėl, jog šalyje galioja teisės aktai ir veikia administracinė sistema dar nereiškia, kad procesas yra vykdomas tinkamai. Didžiausios problemos iškyla dėl ribotų teisinių priemonių taikymo ir administracinio valdymo. Problemos susijusios su PAV procesu neigiamai veikia šalies aplinką, kuri turi būti išsaugota [25].

Apibendrinami savo darbus mokslininkai dažniausiai išvadose pateikia rekomendacijas dėl PAV proceso tobulinimo ir didesnio jo kokybiškumo. Atlikti tyrimai rodo, kad vis dar reikėtų patobulinti: a) alternatyvų analizę, b) atrankos procedūrą, c) visuomenės informavimą ir konsultantų žinias [30].

Nuo pirmojo poveikio aplinkai vertinimą reglamentuojančio įstatymo Lietuvoje priėmimo praėjo daugiau nei 15 metų, tačiau proceso tobulinimą ir trūkumus pagrindžiančių mokslinių tyrimų yra atlikta vos keletas. Kruopienės ir kt. 2008 m. atlikto tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvoje atliekamo poveikio aplinkai vertinimo vienas didžiausių privalumų yra visuomenės dalyvavimas. Visuomenė yra tinkamai informuojama apie vykstančias poveikio aplinkai procedūras, tai užtikrina jos aktyvų dalyvavimą visame poveikio aplinkai vertinimo procese. Kiti nustatyti privalumai:

- a) Tinkamas teisinis reguliavimas;
- b) Atsižvelgiama į įvairiausių poveikio aplinkai vertinimo tyrimus;
- c) Aukšta programų ir ataskaitų kokybė;
- d) Projektai planuojami remiantis strateginiu pasekmių aplinkai vertinimu;
- e) Daug metodinių nurodymų ir modernių poveikį aplinkai nuspėjančių metodų;
- f) Racionalūs ir aiškūs sprendimai;
- g) Pakankamas atsakingos institucijos autoritetas;
- h) Mokslinis tikslumas [18].

Minėto tyrimo metu buvo nustatyti pagrindiniai poveikio aplinkai proceso trūkumai Lietuvoje:

- a) Subjektyvumas numatant galimą poveikį aplinkai;
- b) Nepakankamas alternatyvų įvertinimas;

- c) PAV proceso supolitizavimas;
- d) Valdžios atstovų kompetencijos klausimas;
- e) Netinkamas būsimų poveikių vertinimas;
- f) Nepakankamas sinergetinių poveikių įvertinimas;
- g) Poveikio aplinkai vertinimo ir aplinkos apsaugos teisės nesuderinamumas [18].

PAV gali būti efektyvi aplinkos valdymo priemonė, jei yra pasiekiami trys tikslai: suteikiama pagalba tinkamų sprendimų priėmimui, užsakovui / dokumentų rengėjui bei siekiama darnaus vystymosi [15]. Analizuojant poveikio aplinkai vertinimo Lietuvoje trūkumus didžiausias dėmesys buvo kreipiamas politikuotam procesui, kai savivaldybės taryba gali priimti motyvuotą neigiamą planuojamai ūkinei veiklai sprendimą. Pažymima, kad respondentai dalyvavę tyrime nurodė, jog savivaldybių tarybų nariai nėra aplinkos apsaugos specialistai ar gerai išmanantys poveikio aplinkai vertinimo procesą, kad būtų kompetentingi atlikdami tokį sprendimą [19].

2. POVEIKIO APLINKAI VERTINIMO PROCESO TEISMINĖS PROBLEMINĖS SITUACIJOS

Atlikus literatūros analizę pastebėta, kad PAV procesas Lietuvoje yra nuolat tobulinamas, tačiau turi trūkumų ir tobulintinų aspektų. Probleminėmis situacijomis šiame darbe pasirinkti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimai susiję su poveikio aplinkai vertinimu. Nutarimuose pastebėti dėsningumai, trūkumai, rekomendacijos proceso tobulinimui pateikiami poskyriuose.

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimo medžiaga pasirinktos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartys, nes šio teismo sprendimai yra neskundžiami, todėl teisėjai atidžiai nagrinėja bylas, visapusiškai vertina nagrinėjamų bylų aplinkybes ir išsamiai motyvuoja priimamus sprendimus. LVAT taip pat yra įpareigotas formuoti vienodą administracinių teismų praktiką, aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus. Gyventojai, viešąjį interesą ginantys ir kiti asmenys, gindamiesi nuo neteisėtų valdžios institucijų veiksmų kreipiasi į apygardos teismus, o jų sprendimus skundžia Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui [32]. Todėl norint aiškaus, konkretaus ir neginčijamo sprendimo vietoje pirmos instancijos, pasirinktas antros instancijos teismas.

Darbe buvo atliekami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai. Panaudoti šie tyrimo metodai: dokumentų, mokslinės literatūros analizė, situacijos analizė, lyginamoji bei sisteminė analizė. Tyrimo metu buvo analizuojamos Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartys nuo 2004 m., kai LVAT buvo nagrinėjama pirmoji su poveikio aplinkai vertinimu susijusi byla, iki 2011 m. liepos 1 d. imtinai, iš viso – 22 nutartys. Kiekvienai nagrinėtai administracinės bylos nutarčiai suteiktas pavadinimas „Byla-X“, vietoj X surašyti skaičiai nuo 1 iki 22, atsižvelgiant į nutarties datą.

Probleminėse situacijose atsiskleidžia LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai įstatymo vystymasis. Tačiau nagrinėjamos bylos neapima paskutiniosios įstatymo redakcijos, nes teisminiai procesai užtrunka nuo keleto mėnesių iki keleto metų. Be to, ne visuomet vos tik įvykus probleminei situacijai buvo iškart kreipiamasi į teismą.

Tyrimo metu buvo analizuojama kaip LVAT nagrinėjamos bylos kiekybiškai išsidėsto laike, lyginant su atliktomis poveikio aplinkai vertinimo procedūromis. Taip pat tirtas nutarčių pasiskirstymas pagal planuojamos ūkinės veiklos vietovę, bei PAV proceso dokumentų ir

planuojamos ūkinės veiklos pobūdžio sąryšis. Nagrinėjamas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartyse aprašytas poveikio aplinkai vertinimo procesas ir jo trūkumai. Taip pat buvo analizuojamas PAV proceso ir kitų aplinkos apsaugos teisės aktų sąryšis.

Poveikio aplinkai proceso dokumentų ir planuojamos ūkinės veiklos sąryšiui tirti duomenys buvo paimti iš Aplinkos ministerijos tinklalapyje viešai skelbiamos informacijos [28] ir su šiais duomenimis atlikti statistiniai skaičiavimai.

Visi surinkti duomenys buvo analizuojami, lyginami siekiant išryškinti svarbiausius proceso trūkumus bei pateikti rekomendacijas jo tolimesniam tobulinimui.

2.2 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimų apžvalga

Byla-1:

2004 m. lapkričio 29 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl poveikio aplinkai vertinimo ataskaitose numatytose naftos paieškų ir gavybos aikštelių, esančių Šilutės raj., netoli Kintų miestelio. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje trūko projektinių pasiūlymų: statybai, kraštovaizdžio sutvarkymui, triukšmo, šviesos, gyventojų turto kompensavimui, naftos produktų kompensavimui aplenkiant gyvenvietę, galimybių deginimo fakelo iškėlimui nuo pakrantės statybos aikštelės pritraukimo prie vandens valymo įrenginių teritorijos.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje yra būtina nurodyti kompensacines priemones. Pasitelkti papildomi ekspertai konstatavo, kad PŪV PAV ataskaita nebuvo išsami dėl tam tikrų aplinkos komponentų, nepakanka priemonių poveikiui išvengti, sumažinti. Šios išvados suteikė teisę konstatuoti, kad atsakinga institucija pagrįstai nepritarė planuojamai ūkinei veiklai. Pirmos instancijos teismas prašė papildyti ataskaitą, tačiau LVAT konstatuoja, kad šie papildymai gali iš esmės pakeisti ataskaitos turinį, todėl reikia iš naujo atlikti poveikio aplinkai vertinimą.

Byla-2:

2006 m. sausio 22 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl Mažeikių rajono savivaldybės tarybos sprendimo panaikinimo, kuriuo patvirtintas Plinkšių durpių telkinio sklypo, esančio Mažeikių rajono Šerkšnėnų seniūnijoje, detalusis planas. Aukštapelkę tuo metu buvo siūlyta įtraukti į „Natura 2000“ teritorijų tinklą, kaip paukščių apsaugai svarbią teritoriją, o šios teritorijos turi būti apsaugotos nuo neigiamo antropogeninio poveikio. Nurodyta, kad tvirtinant detalųjį planą, nebuvo nustatytos konkrečios paukščių buveinių ir perimviečių vietos, taip pat neištirtas galimas poveikis saugomiems paukščiams.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Paukščių apsaugai svarbiose teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti saugomoms paukščių rūšims, jų buveinėms, perėjimo, mitybos, šėrimosi, poilsio ir migracijų susitelkimo vietose. Plinkšių durpių telkinio detalusis planas galėjo būti patvirtintas tik įvertinus planuojamos ūkinės veiklos poveikį Plinkšių biosferos poligono būklei ir kompetentingoms institucijoms konstatavus, kad durpių gavyba neturės neigiamos įtakos saugomiems paukščiams.

Byla-3:

2006 m. birželio 19 d. Lietuvos vyriausiame administraciniame teisme išnagrinėta byla dėl Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos sprendimo panaikinimo. Poveikio aplinkai vertinimo procesas buvo pradėtas, kai įsigaliojo 2005 m. PŪV PAV įstatymo Nr. X-258 redakcija. Ginčijamu sprendimu patvirtintu detaliuoju planu planuojama veikla – 60 vietų viešbučių kompleksas ir baras.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Pareiškėjo skundas paremtas jo teisių pažeidimu dėl neatlikto detaliojo planavimo sprendinių poveikio aplinkai vertinimo. Ginčo sklype planuojamai ūkinei veiklai poveikio aplinkai vertinimas neprivalomas.

Byla-4:

2006 m. spalio 26 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimo panaikinimo. Savivaldybės taryba apsvarsčiusi pateiktą Trakų rajono Margirio žvyro telkinio dalies naudojimo poveikio aplinkai vertinimo programą, 2006-02-23 sprendimu nepritarė planuojamos ūkinės veiklos – žvyro gavybos (kasybos) – galimybei.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Savivaldybės sprendimas priimtas LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo (1996 m. rugpjūčio 15 d. Nr. I-1495) pagrindu. Įstatyme numatyta galimybė, savivaldybės tarybai nepritari planuojamai ūkinei veiklai, jei iki programos patvirtinimo savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, taryba priima neigiamą motyvuotą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių.

Byla-5:

2008 m. sausio 24 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo. Ginčas byloje kilęs dėl savivaldybės tarybos teisės priimti sprendimą

dėl nepritarimo planuojamai ūkinei veiklai iki planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo proceso pabaigos.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Procesą reglamentuoja 2005 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija Nr. X-258, kurioje numatyta, kad taryba turi teisę priimti neigiamą sprendimą dėl PŪV galimybių iki poveikio aplinkai vertinimo programos patvirtinimo. Tačiau šioje situacijoje savivaldybės taryba nors ir teisėtai naudojosi įstatymo jai suteikta teise ir priėmė neigiamą sprendimą, bet priimtas sprendimas nebuvo motyvuotas.

Byla-6:

2008 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismas išnagrinėjo bylą dėl Vilniaus visuomenės sveikatos centro planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai ataskaitos tvirtinimo 2006-11-20 sprendimo panaikinimo.

Žemės sklype esančias neveikiančias veršides norima rekonstruoti į paukštidę. 2006-11-20 sprendimu Vilniaus visuomenės sveikatos centras patvirtino planuojamos ūkinės veiklos – viščiukų broilerių auginimo – poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitą.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Rengiant ataskaitą nebuvo įvertinta planuojamos ūkinės veiklos įtaka geriamajam vandeniui. Ataskaitos 6.3.3 punkte rašoma, kad paviršiniai ir požeminiai vandenys nebus teršiami, todėl poveikio visuomenės sveikatai nebus. Ataskaitoje šiuo klausimu nėra nei analizės, nei pagrįstų išvadų. 2006-11-03 projektavimo dokumentų higieninės ekspertizės protokole, kurį atliko Vilniaus visuomenės sveikatos centras, taip pat nėra analizuojamas planuojamos ūkinės veiklos įtaka vandens gręžiniams ir vandens kokybei.

LVAT patvirtina, kad ataskaitoje nepakankamai tiriamas paukščių mėšlo poveikis žmonių sveikatai ir jų gyvenamajai aplinkai; o ataskaitos išvados, kad vietiniai gyventojai dėl vykdomos veiklos streso ir neigiamų emocijų nepatirs, nėra pagrįstos.

Byla-7:

2009 m. sausio 15 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento (toliau – VRAAD) 2007 m. rugsėjo 10 d. išduoto taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimo dėl Vilniaus apskrities regioninio buitinių atliekų sąvartyno ir atliekų priėmimo iš gyventojų aikštelės Kazokiškių kaime, Elektrėnų savivaldybėje eksploatavimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

TIPK leidimas išduodamas tik tuomet, kai yra atliktas poveikio aplinkai vertinimas. Pirmosios instancijos teismas netyrė aplinkybės, kad TIPK leidimas buvo išduotas pasibaigus PAV sprendimo 5 metų galiojimo laikui. Įstatyme nustatyta, kad atsakingos institucijos priimtas teigiamas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių galioja 5 metus nuo viešo paskelbimo dienos. 2002 m. birželio 12 d. Aplinkos ministerijos sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą paskelbtas 2002 m. birželio 27 d. „Valstybės žinių“ informaciniame priede. Paraiška TIPK leidimui gauti buvo priimta 2007 m. birželio 13 d., tai yra nepraėjus 5 metams nuo sprendimo dėl PAV leistinumą paskelbimo dienos. Tačiau, leidimas išduotas 2007 m. rugsėjo 10 d., tai yra praėjus 5 metams nuo sprendimo.

Taip pat pirmosios instancijos teismas netyrė bylai reikšmingų aplinkybių, kad TIPK leidimas išduotas 2007 m. pagal teisės aktus, įgyvendinančius Europos Sąjungos teisės nuostatas, o poveikio aplinkai vertinimas buvo atliktas 2002 m. pagal teisės nuostatas, kurioms nebuvo taikomi ES teisės aktų reikalavimai.

Byla-8:

2009 m. sausio 29 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas teisėjų išnagrinėjo bylą dėl Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Nagrinėjamo ginčo esmė – Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos sprendimo „Dėl žemės sklypo, Vilkaviškyje, detaliojo plano tvirtinimo“ panaikinimas. Detaliajame plane iš naujo sureguliuoti šie žemės sklypo reglamentai: naudojimo būdas – komercinės paskirties objektų teritorija; naudojimo pobūdis - prekybos, paslaugų ir pramogų objektų statybos teritorija; leistinas pastatų aukštis; leistinas žemės sklypo užstatymo tankumas; užstatymo intensyvumas.

PŪV PAV įstatymas apibrėžia, kad atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo turi būti atlikta dėl urbanistinių objektų, įskaitant prekybos centrus, autobusų ir troleibusų parkus, mašinų stovėjimo aikšteles ar garažų kompleksus, statyba (kai užimamas didesnis kaip 0,5 ha plotas). Planuojamas sklypas neatitinka šio reikalavimo, bet pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į tai, kaip planuojamo sklypo plotas faktiškai padidėtų dėl planuojamos įrengti gretimame sklype automobilių stovėjimo aikštelės.

Pirmosios instancijos teismas neištyrė ar nagrinėjamu atveju buvo priimtas oficialus sprendimas dėl to, kad konkrečiu atveju poveikio visuomenės sveikatai vertinimas yra privalomas ar neprivalomas. Teisėjų kolegija laikosi nuostatos, kad teismas nesprendė, ar šiuo požiūriu nebuvo pažeistos poveikio aplinkai vertinimo procedūros.

Byla-9:

2009 m. kovo 25 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Ginčas kilo dėl Vilniaus rajono savivaldybės administracijos rašto, kuriuo atsisakė derinti parengtą Pašilių žvyro telkinio planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą. Procesą reglamentuoja 2005 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija Nr. X-258. Vilniaus rajono savivaldybė nederino ataskaitos, nes poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas neatsižvelgė į 2006 m. spalio 10 d. savivaldybės administracijos raštą „Dėl Poveikio aplinkai vertinimo programos“, kuriuo (su pastabomis) buvo pritarta Pašilių žvyro telkinio poveikio aplinkai vertinimo programai. Pastabos išreikštos dėl žemės nuosavybės teisių atkūrimo. 2006 m. spalio 25 d. VRAAD patvirtino programą, tačiau rengiant ataskaitą nurodė atsižvelgti į subjektų pateiktas pastabas ir pasiūlymus.

Padaryta išvada, kad pagrįstai buvo atsisakyta derinti Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą motyvuojant aplinkybe, kad poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjas neatsižvelgė į gyventojų prašymus dėl žemės nuosavybės teisių atkūrimo ir jų nevertino.

Byla-10:

2009 m. balandžio 10 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimų panaikinimo.

VRAAD, vadovaudamasis GIN Taisyklių 4.3 punktu, 2001-05-18 išdavė Gamtos išteklių naudojimo leidimą (toliau – GIN leidimas), kuris galiojo iki 2003-12-31. Leidimas buvo išduotas pirmajai antrinio poliamido gamybos linijai. 2003-03-17 pateikta paraiška dėl GIN leidimo koregavimo naujai (antrajai) antrinio granulato gamybos linijai. 2003-07-25 VRAAD išdavė pakoreguotą GIN leidimą bei nustatė jo galiojimą iki 2007-12-31.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Nagrinėjamo ginčo esmė – 2006-11-16 VRAAD išduoto ir 2007-12-18 koreguoto TIPK leidimo panaikinimas.

Pirmos instancijos teismas nustatė, kad 2006-11-16 išduoto TIPK leidimo teisėtumas grindžiamas PŪV PAV įstatymo 2 priedo 11 punkto reikalavimai, tačiau minėtų aplinkybių netyrė ir jų nevertino. 2003 m. liepos 25 d., kai Lietuva dar nebuvo ES nare, išduodant pakoreguotą GIN leidimą pirmajai ir naujai antrajai antrinio granulato gamybos linijai nebuvo atlikti PAV proceso procedūros. GIN leidimui nebuvo derinami su ES teisės aktais, tačiau TIPK leidimai išduodami tik pagal ES teisės normas. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 2 priedo 14 punktas reglamentuoja tokį atvejį, kai planuojama ūkinė veikla

keičiama ar išplečiama, o ne kai ūkinė veikla tęsiama. Probleminėje situacijoje veikla buvo tęsiama, bet ne keičiama ar išplečiama.

Teisėjų kolegija nusprendė, kad PŪV PAV įstatymo 2 priedo 14 punktą taikytinas, tačiau pirmosios instancijos teismas nesurinko ir neištyrė įrodymų, kurie patvirtintų, kad išduodamas 2006-11-16 TIPK leidimą VRAAD įsitikino, kad atitinkama veikla nedaro neigiamo poveikio aplinkai.

Byla-11:

2010 m. vasario 10 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo. Prašoma panaikinti Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento 2008 m. spalio 22 d. sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo atrankos.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Žemės sklype, kuriame yra registruotas ūkis, ketinama papildomai pastatyti 170 vietų galvijų tvartą. Praplėtus veiklą, ūkyje iš viso būtų auginami 350 galvijų. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas (toliau – ŠRAAD) informaciją atrankai dėl privalomo poveikio aplinkai vertinimo nagrinėti atsisakė, motyvuodamas tuo, kad planuojama ūkinė veikla pasirinktoje vietoje negalima.

Teisėjų kolegija nustatė, kad tais atvejais, kai įstatymu yra draudžiama tam tikra statyba ir draudimas nesiejamas su tam tikru šios statybos poveikiu aplinkai, poveikio aplinkai vertinimas iš esmės nėra privalomas. PŪV PAV įstatymo nuostatos nereikalauja vykdyti poveikio aplinkai vertinimo proceso tokiu atveju, kai remiantis įstatymų nuostatomis konkreti planuojama veikla apskritai nėra leistina pasirinktoje vietoje.

Galvijų tvartas patenka į Varnių regioninio parko teritoriją ir Drujos geomorfologinį draustinį. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 154.3 punkte, kuris nustato, kad geomorfologiniuose draustiniuose taip pat draudžiama kurti ir plėsti sodų bendrijas, specializuotus gėlininkystės, sodininkystės, šiltnaminės daržininkystės, tvenkininės žuvininkystės ir kitus tokio pobūdžio ūkius. Taigi, planuojama ūkinė veikla pasirinktoje vietoje negalima.

Byla-12:

2010 m. balandžio 6 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos sprendimo „Dėl žemės sklypo, Vilkaviškyje, detaliojo plano tvirtinimo“.

Rengiant detalų planą nebuvo atliktas poveikio aplinkai vertinimas, tuo pažeidžiant Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą. Procesą reglamentuoja 2005 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija Nr. X-258.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Vilkaviškio rajono savivaldybės administracija Marijampolės visuomenės sveikatos centrui pateikė raštišką paklausimą ar rengiant žemės sklypo esančio, Vilkaviškyje, detalų planą, reikėjo atlikti atranką dėl poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ar poveikio visuomenės sveikatai vertinimą. Atsakyme nurodyta, kad atranka dėl poveikio visuomenės sveikatai vertinimo yra būtina.

Rengiamam teritorijų planavimo dokumentui turėjo būti atlikta atranka, kadangi tokios atrankos reikalavo (nors ir netiesiogiai) poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyvis – visuomenė. Taigi, atranka turėjo būti atlikta ir priimtas sprendimas, ar poveikio visuomenės sveikatai vertinimas yra privalomas ar neprivalomas. Vadinasi, buvo pažeista poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atrankos tvarka (procedūra).

Tais atvejais, kai pagal Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą turi būti atliktas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas, bet jis nėra atliktas, šis vertinimas atliekamas detaliojo plano rengimo metu, tačiau jis nebuvo įgyvendintas ir šios teisės akto nuostatos.

Byla-13:

2010 m. spalio 18 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl TIPK leidimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

2002-06-12 Aplinkos ministerija priėmė teigiamą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos. Informacija paskelbta 2002 m. birželio 27 d. leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“. 2007-09-10 priimtas sprendimas dėl TIPK leidimo išdavimo.

PAV sprendimo priėmimo metu galiojo 2000 m. balandžio 18 d. PŪV PAV įstatymo Nr. VIII-1636 redakcija, kurios 10 straipsnio 3 dalis nustatė, jog „atsakingos institucijos priimtas teigiamas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių galioja penkerius metus nuo jo priėmimo dienos“. Tačiau TIPK leidimo išdavimo metu galiojo 2005 m. birželio 21 d. įstatymo Nr. X-258 redakcija, kurios 10 straipsnio 5 dalis nustatė, jog „atsakingos institucijos priimtas teigiamas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių galioja 5 metus nuo viešo paskelbimo dienos“. Šiuo atveju siekiant pradėti vykdyti planuojamą ūkinę veiklą yra reikalingas tiek teigiamas PAV sprendimas, tiek TIPK leidimas. Todėl, teisėjų kolegija nusprendė, 2007 m. rugsėjo 10 d. VRAAD išduotą TIPK leidimą panaikinti.

Byla-14:

2010 m. lapkričio 7 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl galutinės atrankos išvados panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Ginčas yra kilęs dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento (toliau – KRAAD) 2009 m. liepos 30 d. galutinės atrankos išvados „Dėl planuojamos ūkinės veiklos – Imbarės smėlio – žvyro karjero naudojimo – poveikio aplinkai privalomojo vertinimo“ suderinimo teisėtumo ir pagrįstumo.

2009 m. liepos 2 d. Kretingos rajono savivaldybės administracija raštu pateikė prašymą persvarstyti atrankos išvadą. 2009 m. liepos 30 d. KRAAD priėmė galutinę atrankos išvadą dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo. Priimant šią galutinę išvadą buvo peržiūrima KRAAD 2009-06-23 raštu priimta atrankos išvada, kad poveikio aplinkai vertinimas neprivalomas. 2009 m. liepos 30 d. KRAAD galutine atrankos išvada nusprendė, kad planuojamai ūkinei veiklai poveikio aplinkai vertinimas neprivalomas.

Teisėjų kolegija daro išvadą, jog skundžiamame teismo sprendime neanalizuoti esminiai bylos faktiniai ir teisiniai aspektai, teismas nepasisakė dėl pagrindinių pareiškėjo skundo argumentų, neatsakė į visus pareikštus reikalavimus.

Byla-15:

2011 m. sausio 17 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatuoja:

Byloje ginčas kilo dėl Savivaldybės tarybos sprendimo, kuriuo nuspręsta nepritarti planuojamai veiklai – išplėsti Bugenių kiaulių komplekso gamybinius pajėgumus iki 46 000 užaugintų kiaulių per metus. Pareiškėjas nesutiko su tokiu sprendimu, nurodydamas, jog tokiu būdu užkertamas kelias plėsti įmonės veiklą, įvertinti planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai, taip pat nurodydamas, jog sprendime pateikti motyvai yra nepagrįsti.

Sprendimo priėmimo metu galiojusios įstatymo redakcijoje numatyta, kad savivaldybės, kurios teritorijoje planuojama ūkinė veikla, taryba turi teisę priimti neigiamą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių iki poveikio aplinkai vertinimo programos patvirtinimo. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad pateikti motyvai yra pakankami ir tinkami neigiamai išvadai priimti.

Byla-16:

2011 m. sausio 28 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo. Priėmus sprendimą įgyta teisė vykdyti ūkinę veiklą – įgyvendinti 16 milijonų litų vertės industrinę technologinę liniją saulės elementų modulių gamybai pagal projektą „Industrinė technologinė linija naujos kartos saulės elementų modulių gamybai (MODLINE)“ (toliau – Projektas), neatliekant poveikio aplinkai vertinimo procedūrų.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Byloje ginčas kilo dėl 2010 m. lapkričio 16 d. VRAAD rašto, kuriuo pareiškėjui suteikta informacija dėl planuojamos vykdyti veiklos bei dėl to, kad veiklos pagal Projekto įgyvendinimui neturi būti atliekamos poveikio aplinkai vertinimo procedūros. Rašte taip pat nurodyta, jog yra būtina parengti techninio projekto aplinkos apsaugos dalį pagal teisės aktų reikalavimus ir pateikti VRAAD.

Prašoma sustabdyti tokio sprendimo galiojimą, nes įmonė pradės įgyvendinti Projektą, tuo padarydama žalą aplinkai ir viešajam interesui. VRAAD išvada, kad PAV procedūros šiuo atveju nėra privalomos, nesudaro pagrindo pradėti planuojamą ūkinę veiklą. Minėtai veiklai pradėti vykdyti turi būti atliekama eilė kitų veiksmų (pvz. būtina gauti TIPK leidimą), atliekant minėtus veiksmus gali paaiškėti, kad poveikio aplinkai vertinimas yra privalomas.

Byla-17:

2011 m. sausio 31 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo ir įpareigojimo atlikti veiksmus.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Byloje ginčas kilo dėl 2009 m. rugsėjo 21 d. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyriaus rašto, pateikto atsakant į pareiškėjo 2009 m. rugpjūčio 21 d. paaiškinamąjį raštą. Paaiškinamajame rašte savivaldybės prašyta pateikti išvadas dėl Chemijos instituto pavojingų atliekų nukenksminimo baro rekonstrukcijos ir modernizavimo poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos bei planuojamos ūkinės veiklos galimybių.

2009 m. birželio 18 d. administracijos aplinkos apsaugos skyriaus rašte nurodoma, kad, atsižvelgiant į Instituto planuojamos veiklos mastą, pobūdį bei vietos ypatumus, planuojamai ūkinei veiklai nepritariama. Sprendimas priimtas, išnagrinėjus poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą. 2009 m. birželio 18 d. raštą pirmos instancijos teismas vertintino kaip poveikio aplinkai vertinimo subjekto priimta išvadą. 2010 m. rugsėjo 6 d. VRAAD priimdamas sprendimą dėl leistinos ūkinės veiklos vertino būtent 2009 m. birželio 18 d. raštu pateiktą išvadą. PŪV PAV ataskaitos aplinkos apsaugos skyrių nevertino, nes ji nebuvo pateikta.

Teisėjų kolegija, remdamasi tuo, jog 2009 m. rugpjūčio 21 d. Institutas, paaiškinamuoju raštu kreipėsi į Aplinkos apsaugos skyrių ir prašė įvertinti patikslintą ar papildytą poveikio

aplinkai vertinimo ataskaitą, kaip tai numatyta įstatyme, o Aplinkos apsaugos skyrius savo išvadą dėl poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos pateikė 2009 m. birželio 18 d., konstatuoja, jog nėra pagrindo sutikti, kad skundžiamas sprendimas vertintinas kaip aplinkos apsaugos skyriaus išvada dėl poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos.

Byla-18:

2011 m. vasario 18 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimų panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Ginčas kilęs dėl atsakovo VRAAD išduotų TIPK 2006 m. lapkričio 16 d. leidimo bei 2007 m. gruodžio 18d. to paties pakoreguoto leidimo.

2006 m. lapkričio 16 d. TIPK leidimu buvo leista eksploatuoti vieną antrinio granulato gamybos liniją. Išduodant ir koreguojant 2006 m. lapkričio 16 d. TIPK leidimą atsakovas neprivalėjo taikyti PAV įstatymo, t. y. neturėjo būti atliktas poveikio aplinkai vertinimas ar atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo.

Galiojančios redakcijos Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 2 priede nėra numatyti įrenginiai, susiję su nepavojingų atliekų tvarkymu, todėl jų eksploatavimo atveju atrankos dėl poveikio aplinkai vertinimo atlikimas tampa nebeaktualus.

Byla-19:

2011 m. kovo 14 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Ginčas kilo dėl 2009-08-27 Aplinkos ministerijos sprendimo, kuriuo pritarta 330 kV elektros perdavimo linijos Klaipėda-Telšiai statybai pagal pateiktą poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą, teisėtumo.

Sprendime pažymima, kad 330 kV elektros perdavimo oro linijos Klaipėda-Telšiai statyba leistina pagal patikslintą I alternatyvą, pateiktą poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje. Poveikio aplinkai vertinimo programa rengiama, kai pagal šio įstatymo 7 straipsnio 1 dalies nuostatas privaloma vertinti planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai. 2008 m. parengta „330 kV elektros perdavimo oro linijos Klaipėda-Telšiai statyba“ poveikio aplinkai vertinimo programa bei 330 kV elektros perdavimo oro linijos Klaipėda-Telšiai poveikio aplinkai vertinimo ataskaita. Planuojamai ūkinei veiklai buvo taikyta poveikio aplinkai vertinimo procedūra, kurioje teisė dalyvauti suteikiama ir visuomenei.

Pažymima, kad suinteresuota visuomenė buvo netinkamai supažindinta su poveikio aplinkai vertinimu. Teisėjų kolegija sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad tai, jog savininkai nebuvo informuoti apie patvirtintą PAV programą, kaip to reikalavo Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarkos aprašo nesudaro pagrindo pripažinti ginčijamą sprendimą neteisėtu.

Byla-20:

2011 m. gegužės 19 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl sprendimo panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Ginčas kilęs dėl Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimo dėl naftos gavybos Gargždų licencinio ploto pietvakarinėje dalyje (Kintų objekte) poveikio aplinkai vertinimo programos projekto teisėtumo. Ginčijamu sprendimu Šilutės rajono savivaldybės taryba nepritarė naftos gavybos Kintų objekte poveikio aplinkai vertinimo programai.

2010 m. vasario 25 d. Šilutės rajono savivaldybės tarybos sprendimo motyvai ir argumentai išdėstyti sprendimo projekto aiškinamajame rašte, kuriame teigiama, jog Šilutės rajono strateginiame plėtros plane numatyta, kad Kintų gyvenvietė ir Kuršių marių pakrantė yra rajono rekreacinė zona, kurioje naftos gavyba ir kita veikla daro neigiamą įtaką gamtosauginiams objektams; Kuršių marių teritorija yra labai jautri gamtosauginiu požiūriu vieta, kurioje ekologinė avarija gali turėti negrįžtamų pasekmių minėtos teritorijos ekosistemai, todėl naftos gavyba šioje teritorijoje neleistina, nes šioje teritorijoje yra paukščių migracijos takai, „Natura 2000“ teritorija, Nemuno deltos regioninis parkas ir tam prieštarauja Kintų bendruomenė, kurios interesus gina savivaldybės taryba. Taigi, laikytasi pozicijos, kad planuojama veikla Kuršių marių pakrantėje neatitinka numatytos teritorijos vystymosi strategijos.

Savivaldybės taryba, priimdama ginčijamą sprendimą, neteisėtai taikė galiojančią PAV įstatymą; savivaldybė, savavališkai tiesiogiai KRAAD nusiuntusi savo sprendimą, viršijo savo kompetenciją.

Pirmosios instancijos teismas neįsigilino į ginčo esmę, byla perduodama Klaipėdos apygardos administraciniam teismui nagrinėti iš naujo.

Byla-21:

2011 m. birželio 2 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl išvados panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Ginčas kilo dėl 2010-07-01 VRAAD galutinės atrankos išvados, kuria nustatyta, kad

distribucinių sandėlių ir logistikos komplekso statybai Kuzmiškių k., Vilniaus m. yra privalomas poveikio aplinkai vertinimas, teisėtumo ir pagrįstumo. Planuojama vykdyti ūkinę veiklą – distribucinių sandėlių ir logistikos komplekso statyba priskiriama prie PŪV PAV įstatymo 2 priedo veiklų.

2010-07-01 VRAAD galutinė atrankos išvada buvo priimta persvarsčius atrankos išvadą, atsižvelgus į tai, kad svarstyme dalyvavę visuomenės atstovai reikalavo atlikti poveikio aplinkai vertinimą, teigdami, kad jų motyvai pagrįsti ir išdėstyti Salininkų bendruomenės asociacijos 2010 m. birželio 17 d. rašte, o svarstymo metu atsakymų į klausimus neišgirdę; Vilniaus visuomenės sveikatos centro atstovas nurodė, kad PAV atlikti nebūtina, tačiau reikia atlikti poveikio visuomenės sveikatai vertinimo procedūras; Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyrius 2010 m. birželio 28 d. išvadoje nurodė, kad poveikio aplinkai vertinimas yra privalomas, kadangi numatomas planuojamos ūkinės veiklos vykdymas gali turėti neigiamą poveikį gyventojų sveikatai ir gamtinei aplinkai.

Taigi, poveikio aplinkai vertinimo dalyvių nurodyti faktai sudarė pagrindą VRAAD priimti atitinkamą išvadą dėl pareiškėjos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo būtinumo.

Byla-22:

2011 m. birželio 6 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo bylą dėl poveikio visuomenės sveikatai ataskaitos ir galutinės atrankos išvados panaikinimo.

Teisėjų kolegija konstatavo:

Byloje ginčas kilo dėl Klaipėdos visuomenės sveikatos centro 2010 m. sausio 20 d. sprendimo „Dėl poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitos“ (toliau – ir Sprendimas) ir KRAAD 2010 m. balandžio 14 d. galutinės atrankos išvados (toliau – ir Išvada) priimtų vertinant planuojamą ūkinę veiklą – vėjo elektrinių įrengimą Ežaičių kaime, siekiant gaminti elektros energiją, naudojant alternatyvius atsinaujinančius vėjo energijos išteklius.

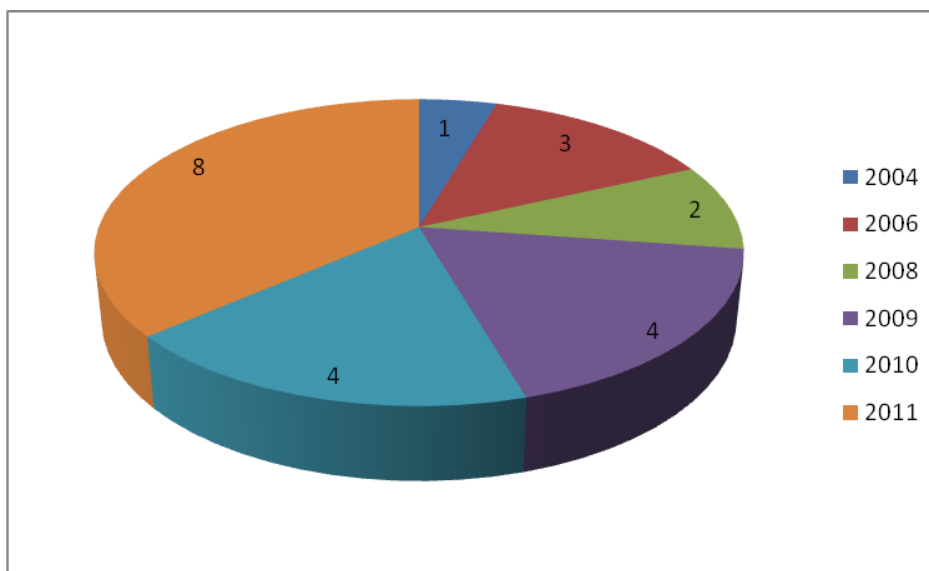
Pirmosios instancijos teismas konstatavo, jog poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaita yra sudėtinė atrankos dėl poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos dalis ir konstatavęs, jog Sprendimas, kuriuo patvirtinta poveikio visuomenės sveikatai ataskaita, naikintinas, atitinkamai panaikino ir Išvadą, kaip priimtą tokios Ataskaitos pagrindu. Pagal PŪV PAV įstatymą atsakinga institucija atlieka atranką ir priima išvadą, ar privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą, remdamasi nurodyta informacija bei atsižvelgusi į galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai.

Nagrinėjamoje byloje KRAAD priimdamas išvadą dėl ginčo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, iš esmės atsižvelgė į Klaipėdos visuomenės sveikatos centro

Sprendimą, kuriuo pritarta planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaitai. Iš to darytina išvada, kad planuojamos ūkinės veiklos poveikio visuomenės sveikatai ataskaita bei ją patvirtinęs Sprendimas yra vieni iš elementų, kurių pagrindu priimama išvada dėl ginčo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, t. y. tam tikra prasme yra sudėtinė išvados dėl ginčo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dalis. Teismui pagrįstai panaikinus Sprendimą, kuriuo patvirtina poveikio visuomenės sveikatai vertinimo ataskaita, atitinkamai naikintina ir Išvada.

2.3. Tyrimo rezultatai

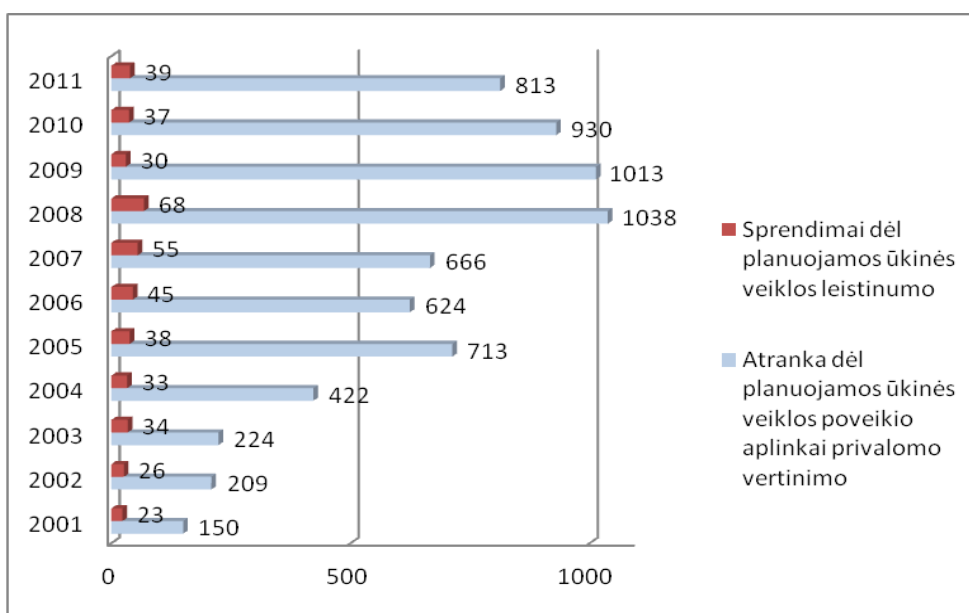
Išanalizavus visus su poveikio aplinkai vertinimo procesu susijusius Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimus nustatyta, kad daugiausia bylų buvo išnagrinėta 2011 m. (žr. 5 pav.). Pastaruoju metu didėjantis planuojamos ūkinės veiklos PAV proceso atvejų skaičius lygiagrečiai didina ir LVAT administracinių bylų nutarimų skaičių, iš visų 22 analizuotų nutarimų net 8 buvo nagrinėti 2011 m. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo bylos yra nagrinėjamos dažniausiai praėjus metams po ginčo, o kartais net ilgesniam laiko tarpui. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad 2010 m. PAV procese nustatyta daugiausiai probleminių situacijų.

5 pav. LVAT nutarimų pasiskirstymas pagal metus

Palyginus atliktų PAV procedūrų kiekius ir Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme išnagrinėtų PAV bylų kiekį pastebimas ryškus skirtumas (žr. 6 pav.). Atrankos

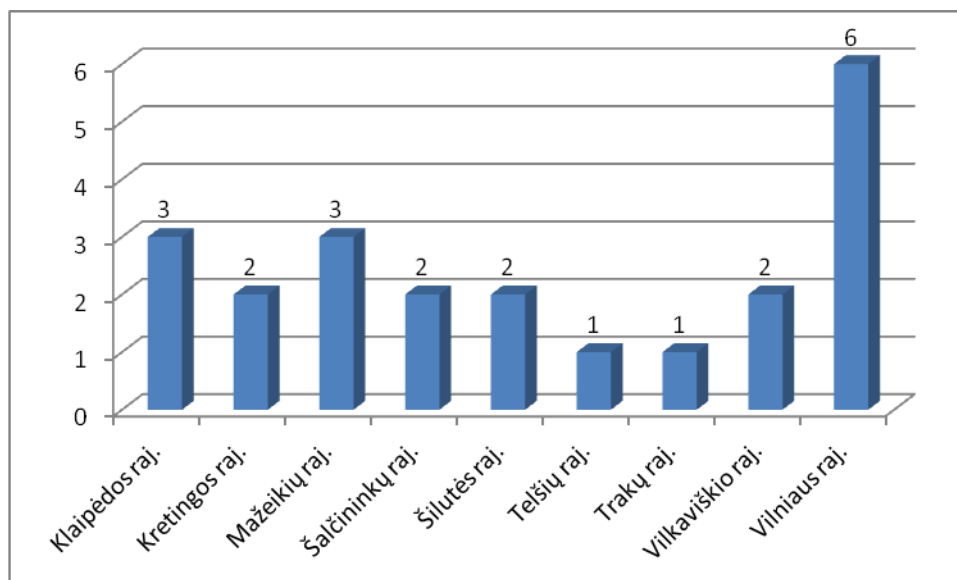
procedūros atliktos nuo 150 iki 1038 kartų per metus. Daugiausia atrankos procedūrų atlikta 2008 m., t. y. 1038, mažiausiai – 2001 m., kai įsigaliojo LR planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimas, tik 150 procedūrų. Lyginant su atrankos procedūromis, žymiai rečiau buvo atliekamos visos PAV procedūros. Atlikus atrankos procedūrą atsakingos institucijos išvada dažniausiai buvo, jog neprivaloma atlikti tolesnių poveikio aplinkai vertinimo metodikoje nustatytų reikalavimų. Iš 6 paveikslo matyti, kad poveikio aplinkai vertinimo procedūrų beveik laipsniškai daugėja, atsižvelgiant į didėjančius planuojamos ūkinės veiklos kiekius. Darytina išvada, kad nuo 2008 m. PAV procedūrų sumažėjimą lėmė pasaulinė ekonominė krizė, nes sumažėjo planuojamos ūkinės veiklos apimtys.

6 pav. Atsakingos institucijos 2001-2011 m. išnagrinėti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentai ir priimti sprendimai

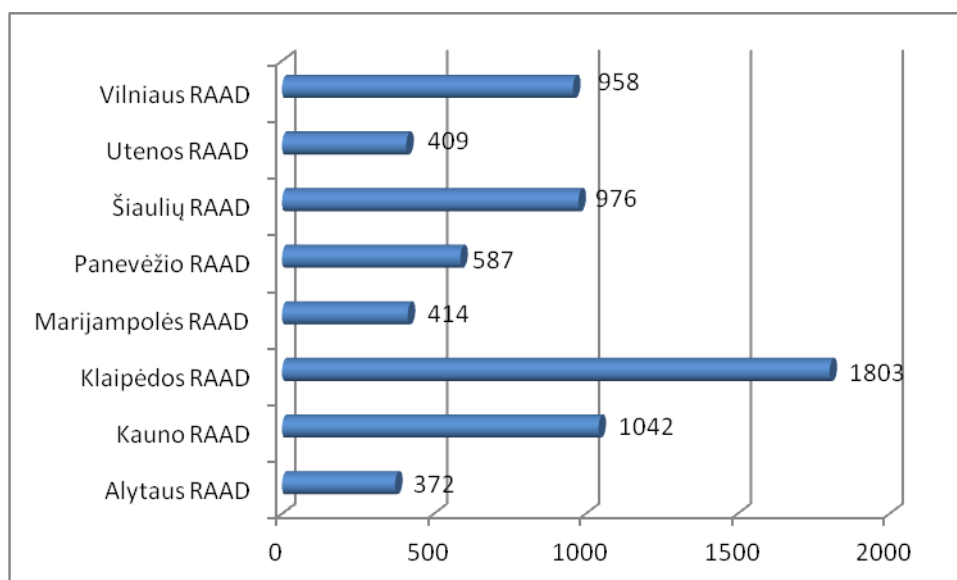
Palyginus didėjančią bylų skaičių ir atsakingos institucijos sprendimus atliktus dėl planuojamos ūkinės veiklos galimybių nustatyta, kad sprendimų skaičius nuo 2008 m. sumažėjo per pusę, tačiau bylų skaičius vis dar auga. Ši neatitikimą galima paaiškinti tuo, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas bylas nagrinėja ne iškart kilus konfliktui, o dažniausiai praėjus ilgam laikui tarpui.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas daugiausia, iš viso 6 bylas, išnagrinėjo dėl Vilniaus rajone planuojamos vykdyti ūkinės veiklos (žr. 7 pav.). Probleminių situacijų skaičius dominuoja Vilniaus regione (Vilniaus raj., Trakų raj., Šalčininkų raj.). Analizuojant planuojamos ūkinės veiklos lokalizacijas taip pat nustatyta, kad dažniausiai ūkinę veiklą norėta atlikti Vilniaus ir Klaipėdos regionuose.

7 pav. LVAT nutarimų pasiskirstymas Lietuvoje

Regioniniuose aplinkos apsaugos departamentuose planuojamos ūkinės veiklos išvadų daugiausia, t. y. 1803, priėmė Klaipėdos RAAD (žr. 8 pav.). Vilniaus, Šiaulių ir Kauno regioniniuose aplinkos apsaugos departamentuose taip priimta nemažai atrankos išvadų dėl PŪV.

8 pav. Regioninių aplinkos apsaugos departamentų priimtos atrankos išvados nuo 2001 m. iki 2011 m.

Analizuojant Lietuvos vyriausiojo administracinio teisme nagrinėtų planuojamos ūkinės veiklos ir regioniniuose aplinkos apsaugos departamentuose priimtus sprendimus matyti, kad pajūrio regione ne tik buvo atliekama daugiausia PAV procedūrų, bet ir nagrinėta daugiausia probleminių situacijų. Pajūrio regionuose intensyvesnė ūkinė veikla gali būti paremta tuo, kad

pajūrio regionas pasižymi didesniais gamtinių išteklių klodais, taip pat tai vienas iš sparčiausiai besivystančių regionų. Nors Vilniaus RAAD išvadų skaičius dėl atrankos procedūrų buvo panašus į Kauno ir Šiaulių, tačiau probleminių situacijų Vilniaus regione nustatyta daugiausia. Tai lėmė ginčai dėl gamtinių išteklių gavybos ir TIPK leidimų.

Lietuvos administracinio teismo nutarimų didėjantis skaičius rodo, kad poveikio aplinkai vertinimo procesas vis dar nėra tobulas ir turi būti nuolat tobulinamas.

2.4. Planuojama ūkinė veikla ir ginčijami dokumentai Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimuose

Visuose nagrinėtuose Lietuvos vyriausiojo teismo nutarimuose minima planuojama ūkinė veikla buvo suskirstyta pagal veiklos pobūdį. Nustatyta, kad dažniausiai nagrinėtos bylos, kuriose planuojama ūkinė veikla susijusi su statinių statyba ir gamtinių išteklių gavyba (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Ginčijamų dokumentų ir veiklos pobūdžio priklausomybė

Atvejai	Ginčijami dokumentai	Veiklos pobūdis
Byla-1	PAV ataskaita	Gamtinių išteklių gavyba
Byla-2	Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas detalusis planas	Gamtinių išteklių gavyba
Byla-3	Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas detalusis planas	Statinių statyba
Byla-4	Savivaldybės tarybos sprendimas ir PAV programa	Gamtinių išteklių gavyba
Byla-5	Savivaldybės tarybos sprendimas	Esamų statinių rekonstrukcija
Byla-6	PAV visuomenės sveikatai ataskaitos	Produkcijos rūšies pakeitimas
Byla-7	TIPK leidimas	Statinių statyba
Byla-8	Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas detalusis planas	Esamų statinių rekonstrukcija
Byla-9	PAV ataskaita	Gamtinių išteklių gavyba
Byla-10	TIPK leidimas	Gamybos proceso tąsa ir plėtra
Byla-11	Informacija dėl PAV atlikimo	Produkcijos kiekio pakeitimas
Byla-12	Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas detalusis planas	Statinių statyba
Byla-13	TIPK leidimas	Statinių statyba
Byla-14	Atrankos išvada	Gamtinių išteklių gavyba
Byla-15	Savivaldybės tarybos sprendimas	Esamų statinių rekonstrukcija
Byla-16	Atrankos išvada,	Produktų gamyba

1 lentelės tęsinys.

Atvejai	Ginčijami dokumentai	Veiklos pobūdis
Byla-17	PAV ataskaita	Statinių rekonstrukcija ir plėtra
Byla-18	TIPK leidimas	Produktų gamyba
Byla-19	Aplinkos ministerijos sprendimas	Statinių statyba
Byla-20	Savivaldybės tarybos sprendimas	Gamtinių išteklių gavyba
Byla-21	Atrankos išvada	Statinių statyba
Byla-22	Atrankos išvada	Statinių statyba

1 lentelėje nurodyti dokumentai, kurie buvo ginčijami teisminiame procese ir planuojamos ūkinės veiklos pobūdis. Pastebėta, kad daugiausia aštuonios bylos buvo ginčijamos dėl savivaldybės tarybos sprendimų, kurie susiję tiek su nepritariamu planuojamai ūkinei veiklai, tiek su detaliojo plano tvirtinimu. Tyrimo metu nustatyta, kad savivaldybių tarybų sprendimuose, kuriuose nepritariama planuojamai ūkinei veiklai, išsiskiria gamtinių išteklių gavyba. Atsižvelgiant į skundžiamus sprendimus poveikio aplinkai vertinimo procese savivaldybių tarybos atlieka labai svarbų vaidmenį. Ne visuomet savivaldybių tarybose išrinkti politikai yra kompetentingi priimti su aplinkosauga susijusius sprendimus, be to jų sprendimus gali įtakoti susidariusios politinės jėgos.

Pažymėtina, kad yra keletas bylų susijusių su poveikio aplinkai vertinimo procesu, kurios buvo nagrinėjamos, dėl tos pačios planuojamos ūkinės veiklos, toje pačioje vietoje, keletą kartų. Byloje-1 ir Byloje-20 numatyta planuojama ūkinė veikla – naftos gavyba Kintuose, Šilutės rajone. Kiaulių tvarto rekonstrukcija, kaip PŪV, Mažeikių rajone, Bugeniuose yra pagrindinis ginčo objektas Byloje-5 ir Byloje-15. UAB „VAATC“ planuojama ūkinė veikla buitinių atliekų sąvartynas ir atliekų priėmimo aikštelė ne kartą buvo nagrinėjama Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme, tačiau su PAV procesu yra susijusios tik Byla-7 ir Byla-13. Byloje-10 ir Byloje-18 nagrinėjama planuojama ūkinė veikla yra granulato gamybos linija Šalčininkų rajone.

PAV procese atliekamų sprendimų atžvilgiu savivaldybių taryboms, kaip poveikio vertinimo aplinkai proceso dalyviui, įstatymu suteikta pakankamai didelė galimybė įtakoti tolimesnę PAV eigą, tačiau ne visuomet šia galimybe yra tinkamai pasinaudojama.

2.5. Poveikio aplinkai vertinimo proceso vertinimas remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimais

Poveikio aplinkai vertinimo procedūrų trūkumai nustatyti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimuose išskirti 2 lentelėje. Reikia pažymėti, kad visose nagrinėtose

bylose dar nebuvo įsigaliojusi 2011 m. atlikta planuojamos ūkinės veiklos poveikio vertinimo įstatymo pakeitimo redakcija. Vertinant proceso trūkumus buvo išskirti trys kriterijai: PAV įstatymas, PAV proceso valdymas, PAV procedūros.

PAV įstatymas:

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas pakankamai tiksliai apibrėžia patį procesą, tačiau LVAT nutarimuose nagrinėti 6 atvejai, kai buvo nusižengta įstatymo įteisintoms normoms.

- a) Neatitikimas įstatymo nuostatoms – Byloje-1 ataskaitos kokybė bloga, nebuvo įvardintos įstatyme numatytos poveikio sumažinimo galimybės. Atliekant procedūras procesas buvo neseniai įsibėgėjęs, tuo metu nebuvo geros praktikos pavyzdžių. Byloje-5 savivaldybės taryba pažeidė įstatymą, nes paprieštaravus planuojamai ūkinei veiklai nepateikė motyvuoto sprendimo, taip viršydama įstatymo jai suteiktas teises. Savivaldybės taryba Byloje-20 taip pat pažeidė įstatymą nusiuntusi savo nepritarimą programai regioniniam aplinkos apsaugos departamentui. Savivaldybių taryba pažeidžia įstatymą galbūt dėl kompetencijos stokos, galbūt įtakota politinių jėgų ar turėdama kitų interesų.
- b) PAV procedūrų trukmės pažeidimas – Bylos-7 ir Bylos-13 pagrindinis ginčas buvo atsakingos institucijos priimto teigiamo sprendimo galiojimas. Paskutinė, 2011 m., planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo redakcija nurodo, kad įmanoma pratęsti sprendimo ir atrankos išvados galiojimą. Byloje-17 pažeistos įstatyme numatytos procedūrų trukmės, nes dokumentų rengėjui pateikus pakoreguotą ataskaitą vienas iš subjektų nepateikė išvados per 10 d. d., kaip numatyta įstatyme.

Išnagrinėjus Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarimus nustatyta, kad planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pažeidimus vykdė savivaldybių tarybos, taip pat atliekant PAV buvo neatsižvelgiama į kitus teisės aktus reglamentuojančius aplinkos apsaugą (šiuo atveju TIPK leidimo galiojimą).

PAV proceso valdymas:

Poveikio aplinkai proceso valdymas yra pakankamai gerai išvystytas, nes iš 22 nagrinėtų LVAT nutarimų susiję buvo tik 3 iš jų.

- a) Atsakinga institucija atsakinga už atrankos ir procedūros ir ataskaitos galutinę išvadą – Byloje-9 atsakinga institucija atsisakė derinti programą, kol nebus atsižvelgta į subjektų išvadas, tokią teisę jai suteikia PŪV PAV įstatymas.

- b) Derinimas su visuomenės sveikatos centru – atliekant PAV dėl galimo poveikio aplinkai (t. y. visuomenei ir jos sveikatai) nebuvo derinama su visuomenės sveikatos centrais.

PAV proceso valdyme didžiausias trūkumas yra poveikių visuomenės sveikatai nustatymas, viena iš priežasčių galėtų būti visuomenės sveikatos poveikio aplinkai teigiama išvada dėl reikalingo poveikio aplinkai vertinimo.

PAV procedūros:

Procedūras reglamentuoja įstatymas, jos aprašytos Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo vadove, tačiau daugiausia probleminių situacijų susijusių būtent su procedūrų įgyvendinimu.

- a) Poveikio reikšmingumo nustatymas (1 ir 2 įstatymo priedai) – poveikio reikšmingumas apibūdinamas pagal veiklos pobūdį, mastą ir ar vietos ypatumus, tačiau 6 iš 22 nutarimuose poveikio aplinkai reikšmingumas buvo nustatytas netinkamai arba neiširtas visapusiškai. Jei poveikio reikšmingumas netinkamai nustatytas ar nenustatytas uždelstas poveikis, galintis sukelti poveikį aplinkai ar uždelstą žalą poveikio aplinkai vertinimas tuomet PAV atliktas netinkamai.
- b) Ataskaitos turinio tikslinimas ir poveikio sumažinimo priemonės – ataskaitos turinys buvo taisomas ir nebuvo atsižvelgta į poveikio sumažinimo priemones tik 1 kartą iš 22 nagrinėtų LVAT nutarimų.
- c) Pakoreguotos ataskaitos peržiūrėjimas – atsižvelgiant į galiojančias PAV proceso procedūras pagal pastabas pakoreguotą ataskaitą subjektai turi dar kartą peržiūrėti, tačiau Byloje-17 pažeista ne tik procedūros trukmė numatyta įstatyme, bet ir pati procedūra.
- d) Visuomenės informavimas – visuomenė netinkamai buvo informuojama tik 2 atvejais. Byloje-19 LVAT patvirtino apie netinkamą informavimą, tačiau jokių papildomų sankcijų nebuvo imtasi.
- e) Neįvertintas / netinkamai įvertintas poveikis aplinkai – 6 nutarimuose nustatytas šis procedūrinis pažeidimas. Byloje-2 planuojama ūkinė veikla turi būti vykdoma paukščių apsaugai svarbioje teritorijoje, tačiau poveikis paukščiams neanalizuotas. Kitais atvejais nebuvo vertinamas planuojamos ūkinės veiklos poveikis visuomenės sveikatai ir jų gyvenamajai aplinkai, nors kiti poveikiai įvertinti tinkamai.
- f) Neigiamas savivaldybės tarybos sprendimas – remiantis įstatymu savivaldybės tarybos turi teisę nepritari planuojamai ūkinei veiklai iki programos patvirtinimo.

Taigi, šiuo punktu yra pakankamai dažnai naudojamosi, tačiau kartais net peržengiant kompetencijos ribas t. y. Byla-5 sprendimas nėra motyvuotas.

PAV procedūros LVAT nutarimuose buvo ginčo objektas net 20 kartų, daugiausia procedūrinių pažeidimų nustatyta susijusių su visuomenės sveikatos vertinimu.

Kiti atvejai:

Pažymėtina, kad ne visas bylas pirmos instancijos teismas išnagrinėjo tinkamai.

Lietuvos vyriausiojo teismo nutarimuose probleminių situacijų išryškėja pakankamai daug. Vienoje byloje daugiausia buvo užfiksuoti keturi trūkumai, tačiau 9 bylose nustatyti net po kelis trūkumus. Problemines situacijas galima susiskirstyti į 3 grupes: įstatymo, procedūrų taikymo bei valdymo. Išskirtos problemos parodo, kad poveikio aplinkai vertinimo proceso tobulinimas dar turi būti vykdomas ir atkreipiamas dėmesys į gerąją praktiką.

2 lentelės tęsinys

Ginčijama PAV proceso dalis	Byla-1	Byla-2	Byla-3	Byla-4	Byla-5	Byla-6	Byla-7	Byla-8	Byla-9	Byla-10	Byla-11	Byla-12	Byla-13	Byla-14	Byla-15	Byla-16	Byla-17	Byla-18	Byla-19	Byla-20	Byla-21	Byla-22
g) Neigiamas savivaldybės tarybos sprendimas				X	X										X					X		
Kiti atvejai																						
Pirmos instancijos teismas netinkamai išnagrinėjo bylą							X			X					X							
Ūkinė veikla negalima											X											
Panaikintas sprendimas PŪV PAV ir išvada PAV																						X

2.6. Poveikio aplinkai vertinimo procesas ir aplinkos apsaugos teisės aktai

2011 m. rugsėjo 22 d. Europos Teisingumo teismas priėmė sprendimą dėl Lietuvos poveikio aplinkai vertinimo ir strateginio pasekmių aplinkai vertinimo. ETT nurodė, kad nacionalinės teisės nuostata, jog strateginis pasekmių aplinkai vertinimas neatliekamas, kai planų taikomų nedideliuose plotuose vietiniu lygiu, sprendiniuose numatytas tik vienas objektas, yra draudžiama, kaip neatitinkanti 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo [32]. Nors poveikio aplinkai vertinimo procesas Lietuvoje jau atliekamas daugiau nei 15 metų, procedūros yra tikslios ir aiškios, tačiau procese vis dar yra trūkumų.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo analizuotose bylose kartu su poveikio aplinkai vertinimo procesu buvo nagrinėjami TIPK leidimai ir poveikio visuomenės sveikatai vertinimas. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai ir visuomenės sveikatai vertinimas yra suderintas su poveikio aplinkai vertinimo procesu, tačiau abiem atvejais po keturis nutarimus buvo nagrinėjami LVAT.

TIPK tikslas yra užkirsti kelią ar sumažinti iki minimumo teršalų išmetimą į orą, vandenį ar dirvožemį. 2011 m. planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nėra jokių sąsajų su TIPK leidimo išdavimu, o šio leidimo taisyklėse nurodyta, kad prie paraiškos turi būti pridodamas sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą jei ūkinei veiklai atliktas poveikio aplinkai vertinimas [4; 6].

Visuomenės sveikatos poveikio aplinkai vertinimą apibrėžia poveikio visuomenės sveikatai vertinimo metodiniai nurodymai [5]. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nurodyta, kad poveikis visuomenės sveikatai privalo būti įvertintas, tačiau nenurodoma, kad privaloma remtis minėtais metodiniais nurodymais. Remiantis metodiniais nurodymais poveikio aplinkai vertinimo procese informaciją apie galimą poveikį visuomenės sveikatai reikia įvertinti jau atrankos procese. Apimties nustatymo procese yra būtina pateikti informaciją apie tai, kokiais aspektais bus vertinamas minėtas poveikis, o rengiant ataskaitą reikia ne tik aprašyti galimus poveikius, bet ir įvertinti tiesioginius bei netiesioginius poveikius. Atliekant atranką, rengiant programą ar ataskaitą visus dokumentus įvertina poveikio aplinkai vertinimo subjektai ir pateikia savo išvadas, tačiau įvertinant probleminių situacijų dėl visuomenės vertinimo skaičių, galima daryti išvadą, kad subjektai nėra tinkamai susipažinę su visuomenės sveikatos vertinimu ir galimu poveikiu žmonėms bei jų aplinkai.

Bylos-6 atveju, nors ir visuomenės sveikatos centras patvirtino poveikio aplinkai visuomenės sveikatos vertinimo ataskaitą, tačiau teisėjų kolegija nusprendė, kad poveikis

visuomenės sveikatai nėra tinkamai išnagrinėtas. Kadangi neatlikti jokie tyrimai patvirtinantys poveikio nebuvimą. Taigi, net ir visuomenės sveikatos centrai tinkamai įvertina reikšmingus poveikius aplinkai.

Tiek TIPK leidimai tiek visuomenės sveikatos poveikio aplinkai vertinimas glaudžiai susijęs su poveikio aplinkai vertinimo procesu, tačiau įstatyme nėra pateikiamos nuorodos į Aplinkos apsaugos ministro įsakymus, nei pačiuose įsakymuose pažymimos nuorodos į planuojamos ūkinės veiklos įstatymą. Todėl PAV užsakovas / dokumentų rengėjas turi būti kompetentingas ir būti susipažinęs su visais aplinkos apsaugos teisės aktais, kad poveikio aplinkai vertinimo procesas būtų atliktas tinkamai.

IŠVADOS

1. Europos Sąjungos direktyvų pagalba poveikio aplinkai vertinimo procesas yra tobulinamas nuo 1985 m., atsižvelgiant ne tik į paties proceso tobulinimą remiantis gerąja praktika, bet ir aplinkos apsaugą reglamentuojančius teisės aktus: Espoo, Orhuso konvencijas, taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyvą.
2. Nuo 1996 m., priimto pirmojo planuojamos ūkinės veiklos poveikio vertinimo įstatymo, iki 2011 m. atlikti trys įstatymo pakeitimai, kuriais patobulintos procedūros, į proceso eigą įtraukta suinteresuota visuomenė, savivaldybių tarybos, papildomi reikalavimai nustatyti „Natura 2000“ teritorijoms, patobulinti pirmas ir antras įstatymo priedai.
3. Poveikio aplinkai vertinimo procesą sudaro keturi etapai: atranka, programa, ataskaita ir sprendimas dėl planuojamos ūkinės veiklos. Daugiausia trūkumų nustatoma netinkamai parengtose PAV ataskaitose. Tinkamas procedūrų atlikimas, reikšmingų poveikių nustatymas ir monitoringo priemonių aprašymas taip pat priskiriami prie didžiausių proceso trūkumų.
4. Daugiausia LVAT nutarimų analizuota 2011 m. Probleminių situacijų nutarimuose skaičius vis dar didėja, o sprendimų dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumą priimama perpus mažiau nei 2008 m. Dažniausiai probleminės situacijos nagrinėtos Vilniaus ir Klaipėdos regionuose. Probleminių situacijų skaičiaus didėjimas gali būti susijęs su ekonominio pakilimo metu išaugusiais planuojamos ūkinės veiklos atvejų skaičiumi ypač didžiuosiuose miestuose.
5. Dažniausiai ginčijami savivaldybės tarybos sprendimai, dėl nepritarimo planuojamai ūkinei veiklai ir dėl detalaus plano patvirtinimo, ir planuojama ūkinė veikla, susijusi su statinių statyba bei gamtinių išteklių gavyba. Savivaldybės tarybos sprendimų ginčijamų atvejų skaičius gali būti susijęs su įtariama kompetencijos stoka ar politiniais motyvais. Gamtiniai išteklių yra vertinga planuojama ūkinė veikla, o naujų statinių statyba dažniausiai susirūpina aplinkiniai gyventojai, kurie gyvena sanitarinėse apsaugos zonose ar šalia jų.
6. Poveikio aplinkai vertinimo proceso trūkumai yra susiję su neatitikimu įstatymo nuostatomis, PAV procedūrų trukmės pažeidimu, atsakingos institucijos išvada, PAV derinimu su visuomenės sveikatos centrais, reikšmingumo nustatymu, ataskaitos turinio tikslinimu ir poveikio sumažinimo priemonėmis, ataskaitos peržiūrėjimu, visuomenės informavimu, neįvertintu ar netinkamai įvertintu poveikiu aplinkai, neigiamu savivaldybės tarybos sprendimu. Tirtose 22 LVAT nutarimuose PAV procedūros

pažeistos 20 kartų, daugiausia tai susiję su poveikio reikšmingumo nustatymu ir netinkamai įvertintu poveikiu vienai ar kelioms iš aplinkos sudedamųjų dalių.

7. PAV procesas glaudžiai susijęs su TIPK leidimais ir visuomenės sveikatos poveikio vertinimu, tačiau esant kompetencijos stygiui ir teisės aktų nesuderinamumui į šias sąsajas ne visada atsižvelgiama. Todėl dažnai TIPK leidimo procedūra vykdoma kaip atskiras procesas, o poveikio visuomenės sveikatai vertinamas iš vis neatliekamas nors jis, kaip vienas iš galimų reikšmingų poveikių, turi būti įtrauktas į visus PAV etapus.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjai / užsakovai privalo susipažinti su teisės aktais ne tik reglamentuojančiais PAV procesą, metodiniais reikalavimais, bet ir kitais teisės aktais reglamentuojančiais aplinkos apsaugą tam, kad būtų išvengta probleminių situacijų poveikio aplinkai vertinimo procese. Taip pat reikėtų įvesti PAV dokumentų rengėjų licencijavimą, atitinkamus išsilavinimo reikalavimus ar atlikti papildomą švietimą pasikeitus teisės aktams reglamentuojantiems PAV, kad už dokumentų rengimą būtų atsakingi kompetentingi žmonės, tokiu būdu būtų išvengta atsirandančių klaidų.
2. Reikalinga įstatymo redakcija dėl poveikio visuomenės sveikatai. Atsižvelgiant į tai, kad nustatant reikšmingą poveikį aplinkai dažniausiai buvo netinkamai įvertintas būtent poveikis visuomenės sveikatai, todėl siūloma visuomenės sveikatos centrus iš PAV subjektų perkelti į PAV dalyvius, kad jie kiekvienu atveju galėtų pateikti išvadą dėl proceso privalomumo.
3. Aplinkos ministerijai reikia patobulinti poveikio aplinkai vertinimo metodiką nustatant vieningą procedūrą poveikio aplinkai vertinimui ir taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimams.
4. Rekomenduojama parašyti daugiau mokslinių straipsnių apie poveikio aplinkai vertinimo proceso trūkumus ir privalumus Lietuvoje, kad dokumentų rengėjai / planuojamos ūkinės veiklos užsakovai turėtų galimybę susipažinti su tyrimų išvadomis.
5. Aplinkos ministerija turėtų surengti mokymus susijusius su poveikio aplinkai vertinimo procesu savivaldybių tarybų nariams tam, kad sumažėtų nemotyvuotų ir nekompetentingų sprendimų dėl planuojamos ūkinės veiklos uždraudimo bei būtų atliktos PAV procedūros, kur jos reikalingos, rengiant detaliuosius planus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 82-1965.
2. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 39-1092.
3. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2005, Nr. 84-3105.
4. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2011, Nr. 77-3720.
5. LR aplinkos ministro 2004 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. V-491 „Dėl poveikio visuomenės sveikatai vertinimo metodinių nurodymų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 106-3947.
6. LR aplinkos ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. D1-330 „Dėl Aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ panaikinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 103-3829.
7. Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste//Valstybės žinios. 1999, Nr. 92-2688.
8. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais//Valstybės žinios. 1998, Nr. 73-2572.
9. Tarybos 85/337/EEB direktyva dėl tam tikrų valstybės ir privačių objektų poveikio aplinkai vertinimo.
10. Tarybos 97/11/EB direktyva iš dalies keičianti direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių objektų poveikio aplinkai vertinimo.
11. Tarybos direktyva 2003/35/EB nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus.
12. Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo.

13. Adler J. Environmental impact assessment – the inadequacy of English Law. – *Environmental Law*, 1996 Nr. 5 (2), p. 203-220.
14. Barker A., Wood C. An evaluation of EIA system performance in eight EU countries, *Environmental Impact Assessment Review* 1999, Nr. 19, p. 387-404.
15. Glasson J., Therivel R., Chadwick A. Introduction to environmental impact assessment. – Londonas: UCL press, 1999.
16. Heinma K., Poder T. Effectiveness of environmental impact assessment in Estonia. – *Environmental Impact Assessment Review*, 2010, Nr. 30, p. 272-277.
17. Jay S., Jones C., Slinn P., Wood C. Environmental impact assessment: retrospect and prospect. – *Environmental impact assessment review* 2007, Nr. 27, p. 287-300.
18. Kruopienė J., Židonienė S., Dvarionienė J., Mikalauskas A. Evaluation of environmental impact assessment effectiveness in Lithuania. – *Environmental research, engineering and management*, 2008, Nr. 2(44), p. 28-33.
19. Kruopienė J., Židonienė S., Dvarionienė J. Current practice and shortcomings of EIA in Lithuania. – *Environmental Impact Assessment Review*. New York: Elsevier Science Inc, 2009, Nr. 29 (5) p. 305-309.
20. Nadeem O., Hameed R. Evaluation of environmental impact assessment system in Pakistan. – *Environmental Impact Assessment Review*, 2008, Nr. 28, p. 562-571.
21. Polonen I. Quality control and the substantive influence of environmental impact assessment in Finland. – *Environmental Impact Assessment Review*, 2006, Nr. 26, p 481– 491.
22. Ragulskytė – Markovienė R. Aplinkos teisė/Lietuvos teisės derinimas su Europos sąjungos reikalavimais. – Vilnius: Eugrimas, 2005.
23. Raulinaitis M., Auglys V., Bučiūnaitė I., Laurutėnaitė B., Revoldienė R., Kontio P., Punkari M. Poveikio aplinkai vertinimo vadovas. – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Suomijos aplinkos institutas, 2001.
24. Raulinaitis M., Kontio P., Kosola M., Soderman T. Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadovas. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. – Kaunas:Poezija, 2006.
25. Toro J., Requena I., Zamorano M. Environmental impact assessment in Columbia: critical analysis and proposals for improvement. – *Environmental Impact Assessment Review*, 2010, Nr. 30, p. 247-261.
26. Wood C. Environmental impact assessment: a comparative review. – Prentice Hall, 2003, p. 2-12.

27. Aplinkos ministerija // <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1043>; prisijungimo laikas: 2012-02-28.
28. Aplinkos ministerijos PAV statistika 2001-2011 m. // <http://www.am.lt/VI/index.php#a/7225>; prisijungimo laikas: 2012-03-15.
29. Christa I. Environmental Impact Assessment and the pursuit of sustainable development // <http://www.socsci.flinders.edu.au/geog/geos/Christa.doc>; prisijungimo laikas: 2011-01-08.
30. Dapkus R. Poveikio aplinkai vertinimo sistema ir darni regiono plėtra // <http://www.lzuu.lt/vadyb/lt/16444>; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
31. Harmer, C. Is Improving the Effectiveness of Environmental Impact Assessment in the UK Dependent on the Use OF Follow-up? Views of Environmental Consultants // http://www.uea.ac.uk/env/all/teaching/eiaams/pdf_dissertations/2005/Harmer_Clare.pdf; prisijungimo laikas: 2011-10-25.
32. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas // <http://www.lvat.lt>; prisijungimo laikas: 2012-12-20.
33. Sadler, B. International study of the effectiveness of environmental assessment. Environmental Assessment in a changing world: evaluating practice to improve performance // http://www.iaia.org/Non_Members/EIA/EAE/EAE_10E.PDF; prisijungimo laikas: 2012-01-18.

SANTRAUKA

Poveikio aplinkai vertinimo proceso probleminių situacijų vertinimas

Reikšminiai žodžiai: planuojama ūkinės veikla, poveikio aplinkai vertinimo procesas, trūkumai, procedūros, įstatymas, valdymas.

Poveikio aplinkai vertinimas – įrankis, pasitelkiamas vertinant planuojamą ūkinę veiklą, galinčią turėti reikšmingą poveikį aplinkai, ir siekiantis užtikrinti darnų vystymąsi. Nors PAV procesas Lietuvoje jau atliekamas daugiau nei 15 metų, procedūros yra tikslios ir aiškios, tačiau jame vis dar yra trūkumų, kuriuos reikia tobulinti.

Šio darbo tikslas yra išanalizuoti problemines poveikio aplinkai vertinimo proceso situacijas. Probleminėmis situacijomis buvo pasirinkti su PAV procesu susiję Lietuvos vyriausiajame administracinio teismo nutarimai iki 2011 m. liepos 1 d. Tikslui pasiekti iškelti keturi uždaviniai: apžvelgti teisės aktus reglamentuojančius PAV procesą; nustatyti poveikio aplinkai vertinimo įstatyminės bazės kaitą Lietuvoje; išanalizuoti PAV proceso trūkumus; nustatyti ir išanalizuoti poveikio aplinkai vertinimo proceso problemines situacijas keliančius veiksniai Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose bylose.

Atlikus analizę esminės padarytos išvados:

- Probleminių situacijų nutarimuose skaičius didėja, o dažniausiai šios situacijos nagrinėtos Vilniaus ir Klaipėdos regionuose planuojamai vykdyti ūkinei veiklai;
- Dažniausiai ginčijamas dokumentas yra savivaldybės tarybos sprendimai, o planuojama ūkinė veikla – susijusi su statinių statyba bei gamtinių išteklių gavyba;
- Daugiausia pažeidžiamos PAV procedūros, iš viso nustatyta 20 pažeidimų;
- PAV procesas nėra tinkamai suderintas su taršos integruota prevencija ir kontrole bei visuomenės sveikatos vertinimu.

SUMMARY

Evaluation Of Problematic Situation Of Environmental Impact Assessment

Keywords: propose economic activity impact on the environment; environmental impact assessment; effectiveness, procedure, regulation, management.

Environmental impact assessment (hereinafter – EIA) is a tool to estimate propose economic activity, which can have a significant impact on the environment and ensures sustainable development. EIA in Lithuania has been performed more than 15 years already. The procedure itself is clear and precise but still there are some weaknesses which should be improved.

The main purpose of this work is to analyze problematical situations, Lithuanian supreme administrative court decisions related with EIA until 2011 1st of July, of EIA. In order to reach the goal five tasks were created: to review EIA legislation; to determine EIA changes in the legal framework in Lithuania; to analyze shortcomings of EIA; to identify and analyze effectiveness of EIA in Lithuanian supreme administrative court cases.

The analysis provided the main conclusions, which are:

- Number of problematic situations is still growing and mostly these situations were analyzed in Vilnius and Klaipeda regions;
- The supreme administrative court in Lithuania mostly examined municipal council decisions and the planned economic activity was related with constructions of new buildings and extraction of natural resources;
- Mostly vulnerable are procedures of EIA;
- The EIA is not properly combined with public health assessment and integrated pollution prevention.